RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917. Första kammaren. Nr 39.

Onsdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 233, angående anvisande av medel för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 302, angående viss ändring i villkoren för överlåtande till staden Falkenberg av Falkenbergs tullbro;

nr 303, angående täckande av överbetalning å reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1916;

nr 304, angående anslag till lantbruksinstitutet vid Ultuna samt lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp;

nr 307, angående beredande av lokal för den föreslagna byggnadsstyrelsen m. m.;

nr 308, angående statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner;

nr 309, angående förvärvande för statsverkets räkning av fastigheterna nr 13 och 14 i kvarteret Norrtälje i Stockholm;

nr 311, angående tilläggspension åt fullmäktigen i riksbanken, filosofie doktorn Sixten Gabriel von Friesen;

nr 312, angående uppskov med slutförande av undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg;

nr 313, med förslag till förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 314, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Per Viktor Sjögren från Ledbergs socken m. fl.; samt

nr 315, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;

dels ock Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse nr 310, med tillkännagivande att framställning angående beviljande av medel såsom bidrag till uppehållande av internationell patrulleringstjänst i norra Atlanten m. m. icke kommer att föreläggas riksdagen.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att borgmästaren *Knut von Geijer* på grund av akut febersjukdom är under de närmaste dagarna oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Stockholm den 1 maj 1917.

Erik Tengstrand,
leg. läkare.

Justerades protokollen för den 25 nästlidne april.

Anmäldes och bordlades statsutskotets utlåtanden:

nr 98, i anledning av väckt motion om ändring i kungl. kungörelserna angående understöd av statsmedel åt sinnesslöanstalter och epileptikeranstalter den 8 oktober 1915; samt

nr 99, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengöringsarbete hos statens verk och myndigheter.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 279, angående disposition av Skytteanska skolbostället Tärnafors nr 1.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 292, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Wavrinskys* motion, nr 141, om närmare bestämmande av begreppet kommandomål m. m.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 12 angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor.

I betänkande nr 12 angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande, ävensom i samband därmed stående frågor hade bevillningsutskottet hemställt,

1) att riksdagen måtte i anledning av vissa i ämnet väckta motioner för sin del antaga vid betänkandet fogade förslag till

a) förordning angående försälining av rusdrycker;

b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande. (Forts.)

14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka;

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

d) förordning om ändrad lydelse av 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel; ävensom

2) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antoge ovanberörda författningsförslag, måtte,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av rusdrycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1919 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstå från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfälle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1918 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1919.

Vid betänkandet fanns fogad en av herrar *Jeansson* i Kalmar och *von Hofsten* avgiven reservation, i vilken hemställts om bifall till de uti motion II: 162, av herr von Hofsten m. fl., gjorda yrkanden.

De uti sistnämnda motion gjorda yrkandena innefattade:

att riksdagen måtte antaga vid motionen såsom bilagor fogade förslag till

a) förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker (bil. A);

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m. (Forts.)

b) förordning angående försäljning av svagt alkoholhaltiga samt tillagade alkoholfria drycker (Bil. B);

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet (Bil. C);

d) förordning om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker (Bil. D);

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin (Bil. E);

ävensom att, under förutsättning av bifall till ovannämnda förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m., riksdagen måtte

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdande av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1921 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstå från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfälle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels medgiva, att till den, vilken på grund av 2 mom. i övergångsstadgandena uti förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka vin eller maltdrycker, finge för rättighetens upphörande utgivas ersättning en gång för alla med belopp, som bestämdes av Kungl. Maj:t, dock att sådan ersättning i intet fall finge beviljas till högre belopp än vad som skäligen kunde antagas motsvara sammanlagt den behållna inkomsten av utskänkningsrörelsen för åren 1915—1919,

samt bestämma, att den, som ville komma i åtnjutande av nu nämnd ersättning, därom skulle före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning och därvid såväl styrka, att han fortfarande vore till utskänkning berättigad, som ock förebringa den utredning, han för ersättningens bestämmande ville åberopa;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersätt-

ningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1921.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Beträffande motiveringen hade friherre Palmstierna samt herrar Källman, Månsson, E. J. Söderberg och Nilsson i Kristianstad yrkat, att viss del av motiveringen, nämligen det å sid. 8 och 9 i det tryckta betänkandet intagna stycket, »Därest det förslag — — — utredningen kan föranleda» måtte utgå.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna i detta ärende fattat följande beslut.

Första kammaren hade i fråga om punkten 1)

avslagit IV kap. i utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker och därpå antagit de författningsförslag, som innehöllos i bil. A—E till herr von Hofstens m. fl. motion II: 162, samt

förklarat utskottets hemställan besvarad genom kammarens föregående beslut.

Beträffande utskottets hemställan under punkten 2) hade första kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit motsvarande del av herr von Hofstens m. fl. omförmälda motion.

Andra kammaren hade i fråga om punkten 1) godkänt de av utskottet framlagda författningsförslagen, och

beträffande utskottets hemställan förklarat densamma vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsreformen,

samt ifråga om utskottets hemställan under punkten 2) bifallit denna hemställan.

Beträffande motiveringen hade andra kammaren bifallit det förslag, som innefattades i en av friherre Palmstierna m. fl. i avseende härå avgiven, vid betänkandet fogad, reservation.

Bevillningsutskottet, som sökt sammanjämka de skiljaktiga beslut, vari kamrarna sålunda stannat, hade i föreliggande memorial hemställt,

1:o) att riksdagen, vardera kammaren med ändring av sina förut fattade beslut, måtte för sin del antaga vid memorialet såsom bilagor fogade förslag till

a) förordning angående försäljning av rusdrycker;

b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka;

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

d) förordning om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m. (Forts.)

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

2:o) att riksdagen, första kammaren med ändring av sitt förut fattade beslut, måtte

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av rusdrycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1919 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstå från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfälle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1918 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1919;

3:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till förordning angående försäljning av pilsnerdricka, i huvudsak grundat på bestämmelserna angående försäljning av öl i gällande vin- och ölförsäljningsförordning; samt

4:o) att riksdagen måtte i skrivelse i ämnet, med framhållande av att genomförandet av den lagstiftning, riksdagen sålunda för sin del beslutat, uppenbarligen komme att föranleda ersättningsanspråk från olika yrkesgrenar, ävensom med erinran därom, att Kungl. Maj:t och riksdagen förutsett sådana framtida anspråk och i främsta rummet för att möta dem bildat statsverkets fond av rusdrycksmedel, uttala sin förvissning, att Kungl. Maj:t komme att låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning borde utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Jacob Larsson*, vilken likväl ej antytt sin mening;
dels ock av friherre *Palmstierna* samt herrar *Röing*, *Rune*, *Elof*

Ljunggren, Johansson i Uppmälby och *Uddenberg*, vilka vid den slutliga omröstningen inom utskottet röstat för det sammanjämkningsförslag, som av utskottet framlagts vid 1915 års riksdag.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Beträffande sistnämnda sammanjämkningsförslag hade utskottet i förevarande memorial erinrat, att sedan vid 1915 års riksdag kamrarna var för sig fattat beslut rörande bevillningsutskottets förslag angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande av i allt väsentligt samma innebörd som de nu föreliggande besluten, det av utskottet framlagda sammanjämkningsförslaget inneburit, i huvudsak, att första kammaren skulle biträda andra kammarens beslut i fråga om införandet av kommunal folkomröstning, under det att andra kammaren skulle biträda första kammarens beslut rörande försäljningsbestämmelserna utom i fråga om alkoholgränsen och föreskrifterna om lagens ikraftträdande, i vilka avseenden utskottet föreslagit särskild sammanjämkning.

Herr Trygger: Inom alla riksdagspartier ha under en följd av år allvarliga strävanden gjorts för att på ett tillfredsställande sätt reglera konsumtionen av alkoholhaltiga drycker. Betydelsen för folkets andliga och kroppsliga hälsa liksom för dess ekonomiska välfärd av att missbruk av dessa drycker förekommes har för varje fosterlandsvän varit uppenbar. Obestridliga äro också de framsteg, som i allt större och större grad blivit gjorda på nykterhetens område, och i stort sett torde nykterheten och den allmänna uppfattningen av dess värde vara större och allmännare i vårt land än i de flesta andra länder. Att sätta kronan på verket i detta arbete för nykterhetens befrämjande genom en försäljningsförordning, som kodifierade och med stöd av erfarenheten ytterligare fullkomnade den gällande lagstiftningen, har dock visat sig vara en svåröverkomlig uppgift på grund av de meningsskiljaktigheter, som i särskilda punkter visat sig mellan riksdagens båda kamrar.

Denna kammare har vid frågans avgörande varit besjälad av en önskan dels att icke göra inskränkningarna i den enskildes frihet större, än det stora ändamålet enligt kammarens uppfattning krävde, enär i motsatt fall man kunde äventyra ett för nykterheten farligt bakslag i den allmänna meningen, dels att hålla utanför nykterhetslagstiftningen frågor, som i själva verket äro av allmän politisk betydelse, men för nykterhetens befrämjande av minst sagt tvivelaktigt värde, dels slutligen att taga skälig hänsyn till billiga krav från sådana näringsidkares och deras personals sida, som genom en förändrad lagstiftning komme att få vidkännas avsevärda förluster i ekonomiskt avseende. Kammaren har varit och är fortfarande av den övertygelsen, att den försäljningsförordning, som kammaren upprepade gånger antagit, skulle vara ägnad att på ett från olika synpunkter tillfredsställande sätt lösa frågan och garantera en alltjämt fortgående utveckling hos vårt folk till fullständig självbehärskning i fråga om användningen av alkoholhaltiga drycker. Då man emellertid inom stora kretsar av vårt folk, trots det att man fått tillfälle att flerfaldiga gånger ånyo överväga frågan, icke velat bi-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

träda denna kammarens uppfattning, hava vi för att komma till en överenskommelse ansett det vara vår plikt, att falla undan för sådana krav av rent nykterhetspolitisk art, som kunna utan alltför stora betänkligheter bifallas. Vår varma, innerliga förhoppning är, att den sammanjämkning mellan kamrarnas beslut, som bevillningsutskottet framlagt, måtte, om den av riksdagen antages, i praktiken visa sig mäktig att uppfylla även högt ställda förhoppningar och skingra de betänkligheter, som onekligen ännu förefinnas på många håll.

Särskilt i ett avseende innebär emellertid sammanjämkningsförslaget en alldeles påtaglig brist, nämligen i det sätt, varpå man behandlat deras intressen, vilka ägna sig åt de näringar, som träffas av de nya bestämmelserna. Obestridligt är nämligen, att övergångsbestämmelserna äro karakteriserade av en hårdhet mot dessa näringsidkare, som står i bjärt motsats mot vad eljest med rätta ansetts böra i liknande fall iakttagas. Endast den, som utan vidare frigör sig från ett objektivt bedömande av situationen, kan anse sig berättigad att betrakta dessa näringsidkare på annat sätt, än vad fallet skulle vara med varje annan näring, vilken lagstiftaren i allmänt intresse ansett sig böra så väsentligt kringskära. I sammanjämkningsförslagets fjärde punkt ingår visserligen en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari riksdagen skulle, med framhållande av att genomförandet av den lagstiftning, riksdagen sålunda för sin del beslutat, uppenbarligen komme att föranleda ersättningsanspråk från olika yrkesgrenar, ävensom med erinran därom, att Kungl. Maj:t och riksdagen förutsett sådana framtida anspråk och i främsta rummet för att möta dem bildat statsverkets fond av rusdrycksmedel, uttala sin förvissning, att Kungl. Maj:t komme att låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning bör utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kan föranleda. Riktigare hade emellertid varit, att denna ersättningsfråga till sina grunder reglerats samtidigt med den nya försäljningsförordningen. Vi som biträda sammanjämkningsförslaget, hysa dock den bestämda övertygelsen, såväl att denna ersättningsfråga skall i enlighet med gammal svensk rättsuppfattning ordnas efter billighetens och rättvisans krav, som ock att den utövning av ifrågavarande näring, som fortfarande får äga rum enligt den nya lagstiftningen, icke vid tillämpningen av densamma underkastas andra inskränkningar, än som enligt förordningen äro föreskrivna för att nå det avsedda ändamålet, ökad folknykterhet.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets föreliggande förslag.

Herr Ljunggren, Elof: Herr talman! Såsom framgår av det föreliggande betänkandet till sammanjämkning i nykterhetsfrågan, har jag för min del icke ansett mig kunna vara med om det förslag, varom utskottsmajoriteten enat sig. Skälen härtill hava varit i huvudsak fyra, som jag skall söka i största korthet angiva.

Först och främst vill jag härvid påpeka, att den av utskotts-

majoriteten föreslagna försäljningslagen fortfarande lider av vissa luckor och stora brister, som äro ägnade att motverka lagens syfte. För att icke onödigtvis upptaga tiden skall jag blott framhålla hurusom man vidgat den nu gällande inköpsrätten av brännvin från 2 till 4 liter i månaden. Det vill synas, som om de goda erfarenheter man redan gjort beträffande 2-litersmaximum äro av den art, att man bort kunna vara med om det av mig motionsvis framställda förslaget att lagfästa detta maximum. Alla säga sig erkänna, att brännvinet näppeligen lämpar sig som läskedryck, och de, som ännu hålla på detsamma, säga sig vilja begränsa bruket därav till dess användning såsom en krydda till maten, som det ju brukar heta. Det förefaller då för den, som åtminstone i likhet med mig icke kan göra anspråk på att vara smakråd på detta område, att 2 liter i månaden vore alldeles tillräckligt, när det gäller att tillfredsställa det s. k. legitima behovet. Det är ju möjligt, att jag härutinnan misstager mig, men jag har dock funnit ett stöd i min uppfattning i den omständigheten, att många, som hava att göra med brännvinsförsäljningen, ansett, att 2-litersgränsen vore att tillråda ur nykterhetssynpunkt. Min egen erfarenhet som styrelseledamot i ett brännvinsbolag går också i samma riktning. Jag har ock i min motion sökt att angiva skäl härför.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Jag skulle ju ock härtill kunna lägga, att en så betänksam man på nykterhetslagstiftningens område som ledamoten av utskottet och denna kammare herr Johan Östberg så nyligen som den 28 mars i år erkände, att de nu gällande restriktionerna medfört mycket tillfredsställande resultat. Jag förmodar nämligen, att han därvid måst hava i tankarna inte minst den restriktion, det här gäller, och detta desto hellre, som just 2-litersgränsen vid utminutering av brännvin väl får anses såsom en av de mest betydelesfulla.

Under sådana förhållanden borde det hava varit synnerligen angeläget att i den nu föreslagna försäljningslagen fastslå samma maximigräns jämväl för den tid, då s. k. normala förhållanden i brännvinshandeln komma att inträda.

Ett antagande av utskottets sammanjämkningsförslag skulle vidare komma att lagfästa en alldeles ny alkoholgräns för ölet, i det att öl, innehållande mellan 2 $^1/_4$ och 3,6 volymprocent alkohol, skulle undandragas den nya försäljningslagens bestämmelser och fortfarande vara underkastat allenast de inskränkande bestämmelser, som den nuvarande ölförsäljningsförordningen anvisar. Såsom skäl för denna anordning har man anfört, *dels* att öl med en alkoholstyrka understigande 3,6 volymprocent icke skulle vara berusande, *dels* att man härigenom kunde nedbringa den egentliga ölkonsumtionen och vänja alkoholförbrukarna vid de alkoholsvagare maltdryckerna.

Under debatterna vid föregående års riksdagar angående den sålunda ifrågasatta nya alkoholgränsen för ölet har det med styrka påvisats ohållbarheten i denna argumentation. Visserligen gällde det då att undandraga det alkoholsvagare ölet alla kontrollerande bestämmelser, men ställningen förändras föga med den nu föreslagna anordningen. Erfarenheten visar, att redan med nuvaran-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

de bestämmelser de alkoholsvagare ölsorterna spela en ofantligt stor roll och sorglig tillika i berusningshänseende. Härpå skulle många exempel kunna anföras, särskilt från städer och större industrisamhällen. Jag skall nöja mig med att endast erinra om de missförhållanden, som för något år sedan drogos fram av polisdomare Berger i Göteborg och som voro knutna till de s. k. bultklubbarna. Visserligen förväxlade herr Berger dessa bultklubbar med nykterhetsföreningarna, och visserligen ville han följaktligen skriva detta alkoholmissbruk på förbudsrörelsens konto, men detta misstag, som antagligen föranleddes av herr polisdomarens mindre kunnighet i nykterhetsfrågan, förringar givetvis icke den allvarliga innebörden i det påpekade sakförhållandet.

Uppenbart är vidare, att dessa missförhållanden skulle få ytterligare utbredning, i samma mån som åtstramningen skedde beträffande konsumtionen av det starkare ölet och brännvinet, därest nämligen man icke hade i sin hand att samtidigt begränsa användningen jämväl av nu ifrågavarande ölsorter. På detta område skulle således den nu föreslagna lagstiftningen öppna en bakdörr för ett alltjämt florerande alkoholmissbruk, något som jag för min del under inga omständigheter kan medverka till.

Nu har jag visserligen sett i en huvudstadstidning, där man sökt mobilisera anhängarna av sammanjämkningsförslaget, att professor Santesson sökt förringa den av mig nu påpekade faran genom att påstå, att antalet av dem, som kunna berusa sig av de svagare ölsorterna, ej kan vara så synnerligen stort, och att de skulle vara begränsade till de nordligare delarna av vårt land. Herr Santesson är naturligtvis i god tro, och hans ståndpunkt sammanhänger väl också till stor del med den omständigheten, att han såsom vetenskapsman sett mera teoretiskt på dessa förhållanden och nöjt sig med att räkna ut huru många halvbuteljer, som skulle behövas för att åstadkomma ett rus. Men verkligheten har många gånger förut kastat omkull teoretiska spekulationer och har gjort så även i detta fall. Och den kommer säkerligen att göra det framdeles ännu grundligare, än vad nu är fallet, därest det föreliggande sammanjämkningsförslaget skulle upphöjas till lag.

Men om man också vore benägen att tillerkänna vetenskapsmannens ståndpunkt större betydelse än det praktiska livets dagliga erfarenheter, så kan i detta fall åberopas jämväl andra vetenskapsmän, vilkas uttalanden gå i motsatt riktning. Så har exempelvis den framstående norske läkaren doktor Joh. Scharffenberg i en serie artiklar, som nyligen publicerats, med synnerlig skärpa varnat för en lagstiftning av nu ifrågasatt art. Herr Scharffenberg är sedan flera år ledamot av den norska alkoholkommissionen och kan därtill åberopa sig på den sakkunskap, som ett mångårigt deltagande i det praktiska nykterhetsarbetet är ägnat att skänka.

Nu kan det visserligen invändas, att om sådana följder uppstå som de, för vilka jag här velat varna, intet hinder möter att senare inskrida däremot genom förändrade bestämmelser. Teoretiskt kan detta vara sant, men i praktiken blir det nog icke så lätt.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Har man en gång tillskapat denna nya, mycket höga alkoholgräns, så torde det stöta på mycket stora hinder att återvinna vad som förlorats. Och framför allt torde det bliva hart när omöjligt att sedermera få de alkoholsvagare ölsorterna inordnade under det lokala vetot, när detta, såsom jag hoppas och tror, en gång måste accepteras även av denna kammare.

Om jag sålunda redan på nu anförda skäl ansett mig nödsakad att avgiva min reservation mot den föreslagna kompromissen, så har jag ytterligare blivit styrkt i denna min ståndpunkt, sedan utskottet i sitt memorial, sid. 7, principiellt godtagit ersättningsanspråken från olika yrkesgrenar.

Redan nykterhetskommittén var på sin tid, när dess förslag framlades, enig om att någon juridisk rätt till sådan ersättning icke existerade, och detta oaktat att i dess förslag ingick jämväl den kommunala folkomröstningen. Sedan detta omröstningsinstitut nu borteliminerats, finnes ännu mindre någon rimlig anledning, att man från det allmännas sida skulle ersätta rusdryckshanteringen de eventuella begränsningar i dess profit, som en ny försäljningslag kunde medföra.

I likhet med vad som skett förut vid behandlingen av denna punkt torde det böra erinras därom, att det här endast är fråga om en reformerad försäljningslagstiftning, och att det närmast gäller sådana försäljare av rusdrycker, som ha sina rättigheter på visst bestämd, kort tid eller endast tills vidare. Det vore väl ändå orimligt, om samhället icke skulle få lov att träffa åtgärder för alkoholmissbrukets bekämpande utan att samtidigt nödgas ikläda sig stora utgifter till dem, vilkas samhällsskadliga hantering dessa åtgärder avse att träffa. Och ännu orimligare förefaller det mig vara, att landets nykterhetsvänner skulle kunna godkänna någonting dylikt. Ett godtagande av dessa ersättningsanspråk kommer med all säkerhet att medföra konsekvenser, som för långa tider framåt skulle omöjliggöra eller i alla händelser undanskjuta en sådan lösning av alkoholfrågan, som nykterhetsfolket eftersträvar och som det i hela landets intresse måste eftersträva. I varje fall har icke jag för min del kunnat taga på mitt ansvar att medverka till en lagstiftning med dylika konsekvenser.

Slutligen har utskottet genom att från försäljningsreformen lösrycka det lokala vetot eller den kommunala folkomröstningen lyckats beröva den föreslagna försäljningslagen den effektivitet, som den annars trots sina stora bristfälligheter dock kunnat få. Försäljningslagens handhavande och tillämpning skulle sålunda bliva beroende uteslutande på de kommunala myndigheterna och kontrollstyrelsen. Om också i fråga om den senare man åtminstone för tillfället kan hava vissa förhoppningar, att den skulle intill en viss gräns taga någon större hänsyn till nykterhetsintresset, så torde man tyvärr icke i allmänhet kunna hysa samma tillit till våra brännvinsbolag och deras ledning. Visserligen har den nuvarande tidens tryck gjort dem medgörligare än förut, men så snart samhället efter kristiden återfaller i sina gamla vanor, så torde även brännvinsbolagen komma

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

att lägga sig till med sina vanliga synpunkter på detta område. Var och en, som i likhet med mig haft anledning att något mera syssla med denna fråga, skall nog nödgas giva mig rätt däruti, att de allra flesta av våra brännvinsbolag i betänklig grad äro i avsaknad av det levande och vakna nykterhetsintresse, utan vilket varje försäljningslag blir till största delen en lag på papperet. Enligt det föreliggande förslaget sker ingen väsentlig ändring härutinnan. — I detta sammanhang vill jag ge mitt största erkännande åt den man, som här i huvudstaden stått i spetsen för utskänkningsbolaget. Hade man på andra håll haft samma levande intresse, skulle förhållandena varit helt annorlunda. — Det blir alltjämt den 40-gradiga röstskalan, som bestämmer stadsfullmäktiges och övriga kommunala myndigheters sammansättning. Och dessa i sin tur komma fortfarande att utöva ett dominerande inflytande på brännvinsbolagens ledning. Annorlunda skulle det förvisso ställa sig, därest en stark majoritet inom en kommun hade i sin makt att genom lagen om lokalt veto antingen utöva ett hälsosamt tryck på vederbörande bolag eller — i fall detta icke ledde till resultat — helt enkelt nedvotera detsamma.

Jag förstår mycket väl, att majoriteten inom denna kammare icke känner sig vidare tilltalad av en sådan anordning, men ser man saken uteslutande ur nykterhetssynpunkt, vilket väl torde vara det riktiga, så torde ingen kunna bestrida, att det lokala vetot måste anses såsom kärnpunkten i denna nykterhetslagstiftning, och detta t. o. m. för sådana kommuner, där det måhända icke omedelbart komme till användning.

För min del kan jag mycket väl förstå motståndet mot den kommunala folkomröstningen från deras sida, som icke vilja godkänna en nykterhetslagstiftning, utan att därifrån bortrensas sådana bestämmelser, som ha en alltför utpräglad förbudskaraktär. Men jag kan omöjligen begripa dem, som, ehuru de säga sig vara förbudsvänner, likväl vilja vara med om en sådan bortrensning, och ännu omöjligare är det för mig att fatta, att man på detta håll — såsom vid flera tillfällen skett i denna kammare — rent av kan motarbeta den kommunala folkomröstningens genomförande. När man från samma håll vill undandraga sig ansvaret för nykterhetsfrågans fall genom att vältra över ansvaret på andra, så påminner detta betänkligt om den fariseism, varom det talades här i kammaren, när frågan var före vid 1916 års riksdag.

Man har på det yttersta i dessa dagar, efter gammalt känt mönster, även mobiliserat en del av den akademiska ungdomen till undsättning för det nu föreliggande sammanjämkningsförslaget. Dessa akademici hava dekreterat, att förslaget erbjuder så stora fördelar i jämförelse med nu gällande lagstiftning, »att riksdagens nykterhetsvänner icke handla i nykterhetens intresse, om de nu vägra antaga detsamma». Jag underskattar på intet sätt uppriktigheten i denna deklaration, och ännu mindre vill jag underkänna det varma nykterhetsintresse, som otvivelaktigt ligger till grund för densamma. Men jag är icke lika säker på att vederbörande hunnit fullt ut göra sig reda för konsekvenserna av den kapitulation, vartill de uppmana riksdagens nykterhetsvänner. Med all respekt i övrigt för den sak-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.

(Forts.)

kunskap, som den akademiska bildningen kan skänka, så tror jag dock, att riksdagens nykterhetsvänner, både med och utan akademisk utbildning, äga tillräcklig erfarenhet och stå i så nära kontakt med livets verkligheter, att de äro i stånd att själva och var och en för sig kunna bedöma, vad som bäst gagnar nykterhetssaken.

När riksdagens nykterhetsgrupp i full överensstämmelse med den samlade nykterhetsrörelsens enhälliga ståndpunkt, fastslagen vid förbudskongresserna och de stora nykterhetssällskapens årsmöten, vägrar att såsom lösning av nykterhetsfrågan godtaga en lagstiftning, som ej innefattar bestämmelse om lokalt veto, så finnes härför säkerligen så goda bärande skäl, att det torde bliva synnerligen svårt att därvid försöka inlägga några som helst motiv vid sidan om nykterhetsintresset.

Påståendet, att ett antagande nu av försäljningslagen med utelämnande av det lokala vetot icke skulle komma att försvåra det senares genomförande, hör till sådana fromma förhoppningar, som hava mycket litet stöd i erfarenheten. Det förhåller sig nog tvärtom så — såsom bevillningsutskottets ärade ordförande yttrade vid 1916 års riksdag — att om man tager en försäljningslag utan att få något mera, »kommer det att resas mångårigt motstånd mot ytterligare steg, ty då säger man: vi ha nyligen tagit ett så stort steg, låtom oss nu under ett 10-tal år se, huru saken kommer att utveckla sig.» Det är detta vi icke vilja underkasta oss. Tiden är ej heller sådan, att vi behöva göra det. Det finnes ingen reson uti, att det svenska folkets överväldigande majoritet alltjämt skall stå under förmynderskap av en minoritet, vars maktställning endast tills vidare upprätthålles med den 40-gradiga fyrkskalans hjälp.

Efter vad jag sålunda anfört, skulle jag hava slutat med att yrka avslag på det sammanjämkningsförslag bevillningsutskottets majoritet framlagt, men då jag erfarit, att man inom andra kammaren framställt förslag om återremiss till utskottet i syfte att få det lokala vetot i en eller annan form inarbetat i lagförslaget, skall jag anhålla att få instämma däri.

Jag yrkar sålunda, herr talman, att kammaren ville besluta att till utskottet återremittera det nu föreliggande sammanjämkningsförslaget.

Herr Larsson, Jacob: Jag har, herr talman, förut aldrig deltagit i någon av de mångtaliga nykterhetsdebatter, som under min ju icke just så korta riksdagsmannatid sysselsatt riksdagens kamrar. Jag har denna gång begärt ordet, icke för att blanda mig i någon nykterhetsdebatt i vanlig mening, utan därför att jag ansett det nödvändigt att motivera den blanka reservation jag anmält mot bevillningsutskottets nu föredragna sammanjämkningsförslag. En sådan motivering kan möjligen vara desto mer av förhållandena påkallad som, efter vad jag förspört, det inom det nykterhetsvänliga lägret väckt en viss misstämning, att jag inom bevillningsutskottet i kanske icke ringa mån bidragit till att framkalla det bud från utskottets högerhalva, kring vilket utskottsmajoriteten nu ställt sig.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Jag står för min personliga del utanför all organiserad nykterhetsrörelse, men folknykterheten ligger mig lika varmt om hjärtat, och jag har både i ord och handling givit mitt obetingade och fulla erkännande åt den väldiga folkrörelse, som fört upp nykterhetsfrågan i främsta planet bland våra aktuella socialpolitiska spörsmål. Det är emellertid möjligt, att jag ser på nykterhetsfrågans kärnpunkt något annorlunda, än man gör i allmänhet eller åtminstone på många håll inom den organiserade nykterhetsrörelsen. Jag har vid flera tillfällen kunnat konstatera, att så nog torde vara förhållandet, och senast, då denna kammare för fem veckor sedan sysselsatte sig med detta ämne, hörde jag från en varm nykterhetsvän här i kammaren ett yttrande, som, om jag icke alldeles missuppfattade honom, tyckes vara ägnat att bekräfta, att det nog föreligger en viss skillnad mellan min uppfattning och hans. Han yttrade i sitt försvar för det lokala vetot, att detta, om det genomfördes, skulle kunna göra spritfrågan till en isolerad fråga, som kunde behandlas under särskilda former, utan att inverka på läget av andra frågor inom samhället. Ja, enligt min övertygelse kan spritfrågan alldeles icke göras till någon isolerad fråga. Därtill är den alldeles för intimt sammanvuxen med hela riktningen i den moderna socialpolitiken. För mig är folknykterheten icke något självändamål. Jag vill se folknykterheten ur en annan synpunkt. *Folknykterheten* hand i hand med *folkbildningen* och samverkande med *lagstadgad begränsning av arbetstiden* och *stigande minimilönstandard* — dessa fyra faktorer tillsammans kunna sägas bilda en kraftig hävstång för den sociala evolution, ur vilken efter min förhoppning bör framgå en högre samhällsordning, som bättre än den nuvarande kan fylla kravet på social frihet och social rättfärdighet för vad man nu brukar benämna de lägre folkskikten, de folkskikt där det framtida samhället måste söka sin verkliga »robur et securitas».

Om man i likhet med mig, herr talman, ställer nykterhetsfrågan in i sådant större sammanhang, då är det tydligt, att lösningen av nykterhetsfrågan såsom ett första rangens socialpolitiskt problem får sökas djupare än i de rent humanitära strävandena att motverka eller avskaffa rusdrycksmissbruket och avhjälpa de skadliga följderna av detta missbruk. Nej, inför min uppfattning har den så ofta hörda dispyten om huruvida nykterhetsreformen bör inriktas på stävjandet av missbruket eller avskaffandet av bruket icke så synnerligen stor betydelse. Kärnpunkten i nykterhetslagstiftningen ligger för mig på ett annat område: frågan huruvida en nykterhetslagstiftning skall kunna tjäna den sociala utveckling, mot vilken jag ser fram med förhoppning, är avhängig av denna lagstiftnings större eller mindre förmåga att kunna taga upp kampen med de privatekonomiska intressen, som äro så fast sammanknutna med hela rusdryckshanteringen. Det är således nykterhetslagstiftningens verkan mot hela näringen såsom sådan, som jag i främsta rummet vill taga hänsyn till vid bedömandet, om den är av beskaffenhet att kunna vinna min anslutning. Då blir ju spörsmålet, på vilken väg man bäst skall kunna träffa rusdryckskapitalet. Det är näm-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

ligen efter min övertygelse alldeles odisputabelt, att, kan man lyckas bringa denna näring i sådant läge, att den icke erbjuder eller kan erbjuda kapitalet någon lukrativ placering, ja, mina herrar, då äro vi mycket nära att vinna målet. Man kan säga: då är det vunnet, ty då är det starkaste motståndet brutet. Knorret över de inskränkningar som måste tålas i den personliga friheten, kommer nog tämligen snart att tystna.

Nu är jag för min del livligt övertygad om att för det mål, som jag vill ställa för en lycklig nykterhetslagstiftning, andra kammarens beslut vid denna riksdag erbjuder den bästa vägen, ty det lokala vetot, vilket efter mitt sätt att se har sin största betydelse däri, att det måste göra marknaden för rusdryckshanteringen i ytterligt hög grad osäker — detta lokala veto i samband med en restriktiv försäljningsordning sådan som den här i sammanjämkningsförslaget föreliggande skulle kunna ganska snart föra till vad jag vill kalla en effektiv nykterhetsreform, en sådan, som främjar den sociala utveckling, som jag ser såsom mål. Då jag hade att taga ställning till frågan om sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut, gjorde jag mig själv den frågan: finns det någon möjlighet att vinna det mål, till vilket jag vill sträva, även utan det lokala vetot? Och efter moget övervägande kom jag då till den uppfattningen, att denna restriktiva försäljningsförordning, om den handhaves med kraft, och om nykterhetsvännerna ute i kommunerna sätta in all sin kraft på att vaka över att tillämpningen också göres så restriktiv, som lagen medgiver, skulle kunna hava synnerligen kraftig verkan såsom underminerande för rusdrycksnäringen. Den skulle således göra denna närings idkares motstånd allt svagare och svagare, och jag ansåg därför att det skulle vara en ganska lycklig taktik, om nykterhetsvännerna hade velat sluta sig till den. Jag hade också haft någon förhoppning, att så skulle ske, men tyvärr har det visat sig, att icke blott riksdagens nykterhetsgrupp, utan även de båda vänsterpartierna med stor majoritet alldeles bestämt motsätta sig en sammanjämkning sådan som den här föreslagna. Detta var klart för mig, redan innan jag gick att lägga min röst inom utskottet i sammanjämkningsfrågan.

Mina förhoppningar om försäljningsförordningens effektivitet byggde jag i främsta rummet därpå, att landets nykterhetsvänner skulle taga emot det vapen, som denna förordning verkligen skulle sätta i deras händer för att inom kommunerna söka att på de vägar, som redan under nuvarande förhållanden kunde stå till buds, förhindra försäljningsrätts upplåtande åt bolag, och att de vidare skulle med ett vaksamt öga följa utövningen av upplåtna försäljningsrättigheter, och, varför icke, personligen taga del i handhavandet av förordningens restriktiva bestämmelser genom att själva deltaga i bolagens verksamhet för att därigenom förhindra en försumpning av lagen. Nå, jag har blivit övertygad om, att man icke har att påräkna ett sådant stöd för den här föreslagna försäljningsförordningen från det övervägande flertalet av landets nykterhetsvänner. Och då jag för min del del trodde mig kunna förutse, att om ett

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

sådant sammanjämkningsförslag som detta komme fram, det, även om — vilket jag ju då alldeles icke var säker på — detsamma bleve antaget i denna kammare, ändock skulle förkastas i andra kammaren och vi sålunda fortfarande skulle stå och stampa i den återvändsgränd, dit nykterhetsfrågan för närvarande kommit, ansåg jag det mycket ärligare och bättre, att man tydligt sade ifrån, att någon möjlighet för närvarande icke förelåge till sammanjämkning. Jag framställde därför inom utskottet yrkande på att utskottet, sådant som läget nu var, borde för kamrarna anmäla, att sammanjämkning icke kunde ske, och att frågan därför för denna riksdag förfallit. Detta yrkande vann icke majoritet inom utskottet.

Det har nu invänts, att antagandet av en starkt restriktiv försäljningsförordning skulle vara mindre av behovet påkallat just nu på grund av de stränga restriktioner, som rusdryckshandeln för närvarande är underkastad och som efter allt att döma kunna antagas komma att fortfara åtminstone hela detta år ut och möjligen en stor del av nästa år. Ingen stor skada skulle således vara skedd, om frågan nu förfölle, och den kunde kanske med bättre utsikter till framgång tagas upp vid nästa riksdag. Jag vill icke på ringaste sätt förneka, att det kan ligga något i ett sådant resonemang, men vi hava icke ens den närmaste tidens händelser i vår hand, och det är ju möjligt, att vi långt innan nästa riksdag sammanträder hava kommit in i sådana förhållanden, att slussportarna för sprit- och ölfloderna kunna öppnas på nytt, och då befarar jag, att vi, som en ärad talare från denna plats antydde, då vi senast behandlade denna fråga, möjligen kunna kastas tillbaka ett långt stycke från den nykterhetsståndpunkt, där vi för närvarande befinna oss.

Sådant som läget nu är, och sedan jag redogjort för min allmänna uppfattning i nykterhetsspörsmålet och dess intima och oupplösliga samband med de socialpolitiska problemen i övrigt ävensom min ställning till det framlagda sammanjämkningsförslaget, har jag, herr talman, icke något yrkande att göra. Jag hade ämnat att giva min röst åt sammanjämkningsförslaget. Då det nu framställts yrkande om återremiss, vill jag emellertid icke motsätta mig en sådan, utan blir det omröstning om återremissyrkandet, kommer jag att giva detta yrkande min röst.

Men på en punkt, som berörts av båda de föregående talarna från alldeles motsatta synpunkter, måste jag inlägga en alldeles bestämd gensaga mot vad som innehålles i detta sammanjämkningsförslag. Det är beträffande den fjärde punkten. Om innehållet i denna punkt var intet tal vid det tillfälle, då utskottet fattade beslut i sammanjämkningsfrågan. Hemställan i fjärde punkten har framgått ur det redaktionella arbetet, som ägde rum efter beslutets fattande och vars resultat förelades, då betänkandet skulle justeras inom utskottet. Nu vill jag ju icke förneka, att det står den majoritet, som enat sig om utskottets hemställan, fullt fritt att avfatta den, såsom den anser vara lämpligt och rätt. Då denna punkt naturligtvis icke nu kan avskiljas från sammanjämkningsförslaget i övrigt, vill jag dock uttala den bestämda förhoppningen, att när

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

en gång frågan om eventuella ersättningsanspråk kommer före, man inom riksdagens majoritet skall lägga en något annan syn på denna fråga, än den förste ärade talaren gjorde. Det uttalande i ersättningsfrågan, som förekommer i bevillningsutskottets betänkande nr 12, föranledde mig icke att reservera mig av det enkla skälet, att jag ansåg, att detta uttalande kunde försvaras i ett betänkande, där man i lagförslaget även intagit det lokala vetot. Att i ett sådant sammanhang, där man ville lagfästa rätten att genom lokal omröstning fullständigt på en gång avstänga stora delar av marknaden för rusdrycksprodukterna, det kunde uppstå sådana fall, där ett ersättningsanspråk kunde finnas vara av billigheten betingat, det vill jag icke förneka. Men här, där det icke är fråga om annat än att reglera rusdryckshandeln, där anser jag icke, att några berättigade ersättningsanspråk kunna framställas. Det skulle väl då förnämligast vara icke från den verksamhet, som sysslar med distributionen, utan från den verksamhet, som sysslar med produktionen av rusdryckerna, men det finns så mycket mindre någon anledning att där på förhand utfästa någon ersättning, som det i rusdrycksnäringen placerade kapitalet har rika tillfällen att söka användning på ett mera samhällsnyttigt och för visso för kapitalet icke mindre givande sätt än i denna näring. Vad särskilt ölproduktionen angår skulle utan tvivel den kringskärning och begränsning av profitmöjligheterna, som genom denna försäljningsförordning skulle möjliggöras, i förening med en allt mer och mer till ett minimum begränsad utsikt att skörda profit på denna näring, bringa det där placerade kapitalet att lägga om produktionen från ölproduktion till framställning av alkoholsvaga maltdrycker. Jag vill som sagt hoppas, att denna ersättningsfråga kommer att behandlas ur andra synpunkter, än den förste ärade talaren lade på den.

Skulle denna sammanjämkning komma att vinna riksdagens bifall vill jag slutligen uttala min fasta förvissning, att från alla nykterhetsvänner och från vänsterpartierna här i landet striden om slopandet av den 40-gradiga kommunala röstskalan skall omedelbart tagas upp och föras med en energi, som måste bryta motståndet i denna kammare. Och när det sker och vi få principen »en man, en röst» gällande även i kommunerna, då kanske behovet av det lokala vetot icke blir så stort.

Herr Karlsson, K. G.: Då här har framställts ett återremissyrkande, och detta ju i viss mån innebär ett underkännande av det sammanjämkningsförslag, som utskottet framburit, skall jag be att med några ord få redogöra för denna frågas behandling i utskottet.

För att rätt förstå utskottets ställning och den uppgift, utskottet har haft att lösa, får man ju erinra sig, att utskottet under tre föregående år haft att framlägga sammanjämkningsförslag. Åren 1914 och 1915 försökte man ju en sammanjämkning i den formen, att man vidtog vissa ändringar i försäljningsförordningen — man jämkade med andra ord i försäljningsförordningen — men

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

lät det lokala vetot oförändrat medfölja i båda dessa förslag. Det fanns dock en viss olikhet mellan 1914 och 1915 års förslag beträffande det lokala vetot. Men detta var beroende på den ståndpunkt, som utskottet ursprungligen hade intagit till det lokala vetot, i det att utskottet 1914 ordnade det lokala vetot så, att det skulle fordras *hälften av de röstberättigade* för att man skulle hindra införandet av handel med alkoholhaltiga drycker, under det att man 1915 gick tillbaka till nykterhetskommitténs ursprungliga förslag, som innehöll, att det skulle fordras *två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster* för att ett dylikt förbud skulle införas. Kom så 1916; då sökte utskottet att sammanjämka på en väg, som jag för min del anser formellt taget vara överlägsen alla andra sammanjämkningsförslag som utskottet framlagt, det nu föreliggande icke undantaget. Utskottet jämkade nämligen då icke blott på försäljningsförordningen, utan även på det lokala vetot, i det att utskottet föreslog, att detta veto endast skulle gälla brännvin och icke vin och öl. Alla dessa tre sammanjämkningsförslag hava förkastats av denna kammare och fjolårets även av andra kammaren. Det var ju då icke så märkvärdigt, om man i utskottet började undra, huruvida det över huvud taget förelåg någon möjlighet att sammanjämka kamrarnas beslut. Jag måste erkänna, att jag från början gjorde mig till målsman för den tanken, att utskottet skulle gå in till kamrarna och relatera vad som hade förekommit och säga ifrån, att någon möjlighet icke förelåg för utskottet att fylla grundlagens bud, att man skall »söka att de olika meningarna, såvida möjligt är, sammanjämka». Naturligtvis förelåg nu som förut en formell möjlighet, men en reell möjlighet syntes icke förefinnas. Då framkom emellertid det uppslag, som har givit anledning till det föreliggande förslaget.

Jag vill nämna, att under överläggningarna, innan detta förslag framkom, det framkastades tanke på, att andra kammaren skulle inbjudas att biträda första kammarens beslut, vilket naturligtvis hade till följd ett motförslag, att första kammaren skulle kort och gott inbjudas att förena sig om andra kammarens beslut. Vidare tog man även upp 1915 och 1916 års sammanjämkningsförslag, men man ansåg, att någon möjlighet icke fanns att komma fram på den vägen.

Då framkastades den tanken, hur det skulle vara, om första kammaren inbjödes att antaga den försäljningsförordning, som andra kammaren antagit, mot det att andra kammaren avstode från det lokala vetot. För detta förslag visade man på högerhåll ganska stort intresse. När man såg detta, och när högern inom utskottet sedermera med ett par enligt mitt förmenande icke alltför väsentliga ändringar antog förslaget, ansåg jag för min del det vara lämpligt — jag skulle nästan vilja säga, att det var utskottets skyldighet, då det ju åligger utskottet att *söka* sammanjämka — att framlägga detta sammanjämkningsförslag och således sätta kamrarna själva i tillfälle att taga ståndpunkt till det. Tidigare har det ju varit så, att högern samlat sig kring en försäljningsförord-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

ning, som enligt vårt förmenande har varit behäftad med stora brister. Nu bjöds en försäljningsförordning i huvudsak lika med den som nykterhetskommittén föreslagit, och lika med den, som vänsterpartierna förut slutit sig kring, en försäljningsförordning, som vi alltså sedan flera år önskat genomförd, och som i nykterhetsavseende, enligt omdöme från synnerligen omdömesgilla och vittnesgilla personer, skulle medföra välsignelserika verkningar och realisera reformer, för vilka landets nykterhetsvänner, man kan säga, under decennier fåfängt arbetat. Under sådana omständigheter ansåg som sagt åtminstone jag för min del, att man icke borde strypa detta förslag i utskottet, utan låta kamrarna själva taga ståndpunkt till det. Fölle det då i kamrarna, behövde ju utskottet icke bära ansvaret, utan då hade kamrarna själva övertagit detta. Detta har varit mitt ledmotiv, då jag varit med om denna sammanjämkning.

Jag skulle nu egentligen taga upp till bedömande de invändningar, som ha gjorts mot detta sammanjämkningsförslag, särskilt från herr Ljunggrens sida, men jag får säga, att det verkligen bär emot att stå här och idissla dessa skäl åter och åter år efter år, alltid desamma. Herrarna hava hört dem samtliga upprepas från båda sidor, och jag avstår därför från den vederläggningen. Jag tror, att vi litet var känna till skälen både för och emot.

Det har emellertid av en talare yrkats återremiss i tydligt uttalat syfte — åtminstone har jag fattat det så — att utskottet skulle återkomma med ett förslag, som innehåller det lokala vetot. Huruvida detta lokala veto skall vara helt och obeskuret, eller om det skall vara som i fjol, är icke sagt. Men på grund av den talarens allmänna ståndpunkt i nykterhetsfrågor tager jag för givet, att kravet är, att utskottet skall komma tillbaka med ett förslag, som omfattar det lokala vetot i dess helhet. Jag behöver väl icke säga ifrån, att om första kammaren vill återremittera detta memorial till utskottet på denna talares premisser och sålunda giva utskottet i uppdrag att komma tillbaka med ett förslag, som omfattar även det lokala vetot, detta rakt icke är mig emot. Jag skulle hälsa ett sådant beslut med stor glädje. Men jag måste ju ännu tvivla på att denna kammare kommer att intaga denna ståndpunkt. Det bör emellertid sägas ifrån och sägas ifrån bestämt, att en återremiss innebär detta, att utskottet skall komma tillbaka till kammaren med ett förslag, som innehåller det lokala vetot. Jag har ju själv tidigare motionerat om det lokala vetots genomförande, jag har i nykterhetskommittén arbetat för det och i kammaren talat för det. Min ställning till det lokala vetot är alltså fullständigt klar. Jag vill också i detta sammanhang säga ifrån, att givetvis det parti jag tillhör icke släpper det lokala vetot, även om det skulle gå så, att man förkastar återremissyrkandet och antager sammanjämkningsförslaget. Det finns ingenting, som hindrar, att man kommer tillbaka med ett förslag om lokalt veto.

Den föregående talaren erinrade om ett yttrande, som jag vid ett tidigare tillfälle haft, däri jag framhållit, att man skulle för-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

svåra antagandet av det lokala vetot, om man antoge försäljningsförordningen utan detta. Jag ber dock därtill få framhålla, för det första att det var en annan försäljningsförordning, som det den gången var fråga om. Det var icke den, vi nu tala om. För det andra gjorde talaren själv en erinran, som även jag skulle vilja skriva under, att det dock har hänt något sedan dess, och jag tror, att vi hava större förhoppningar nu än då att få det lokala vetot genomfört, även om vi i dag taga försäljningsförordningen utan lokalt veto.

Ja, herr talman, det är ju sant, att vi leva i en tid, då mycket oväntat inträffar, men det under, som man här hoppas på, att första kammaren skall taga försäljningsförordningen *med det lokala vetot*, om man återremitterar ärendet till utskottet — det undret vill jag först se, innan jag tror på det. Under sådana omständigheter, herr talman, ber jag att åtminstone tills vidare få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Bäckström*.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Först några erinringar med avseende å ett par detaljanmärkningar, som gjorts mot bevillningsutskottets sammanjämkningsförslag. Det har anmärkts av herr Elof Ljunggren, att man bort ansluta sig till den s. k. tvålitersgränsen. I stället har man, som synes, upptagit fyralitersgränsen. Jag vill härvid endast erinra om att, då hans motion behandlades separat i bevillningsutskottet och detta då uttalade sig för fyralitersgränsen, det, såvitt jag minns, icke förekom någon anmärkning från hans sida.

Vad sedan beträffar herr Larssons invändning, att man icke bort i fjärde punkten om skrivelseförslaget accentuera ersättningsfrågan, och att det till och med vore tvivelaktigt, om utskottet bort upptaga denna punkt, vill jag här hava uttalat, att denna anmärkning måste vara så mycket mindre befogad, som man bör erinra sig, att ursprungligen övergångstiden var satt mycket lång och vida längre än nu ifrågasättes. Nu ifrågasättes, att dessa författningar skola träda i kraft med år 1919; då var, som herrarna minnas, bland annat, tiden för vinhandelns fortsättande i Kungl. Maj:ts förslag satt så långt fram som till 1939. Det är klart, att med denna förändrade tidpunkt för förordningens trädande i kraft ersättningsfrågan måste skjutas så mycket skarpare i förgrunden.

Vad sedan beträffar frågan i det stora hela, så har här yrkats återremiss. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att då ett bifall till detta återremissyrkande innebär, att första kammaren nu skulle vara med om det lokala vetot, yrkandet om återremiss är precis detsamma som ett avslagsyrkande, och varför ett avslagsyrkande skall klädas i återremissyrkandets form, är omöjligt för mig att förstå.

Som bekant består nykterhetsfrågan, sådan den för närvarande föreligger i riksdagen, av två delar: frågan om försäljningsförordnin-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

gen och frågan om det lokala vetot. När dessa saker egentligen äro fristående, kan jag för min del icke fatta, varför icke en kompromiss, en sammanjämkning, mycket väl kan ske på det sätt, som här är föreslaget, så att man tager upp den ena delen, om vilken man lättare kan enas, och låter den andra falla. Hade frågan om det lokala vetot varit inryckt i en särskild författning, vilket mycket väl kunde varit fallet, hade saken fallit av sig själv. Då kamrarna icke i fråga om denna författning fattat samma beslut, hade frågan härom förfallit. I själva verket är det väl ock så i sak, att om man har det lokala vetot, behöver man knappast hava så stränga generella restriktionsbestämmelser. I synnerhet är väl kravet på sådana bestämmelser obefogat från deras sida, som påstå, att *allt* hänger på det lokala vetot. Det ena bör ju, efter deras sätt att resonera, utesluta det andra. Nu har bevillningsutskottet och, jag tror, ett stort antal personer för övrigt i landet ansett, att man bör gå försäljningsförordningens och restriktionernas väg och icke det lokala vetots väg.

Vad beträffar den förordning, som nu föreligger, är den ju i stort sett, såsom här är sagt, uppbyggd på nykterhetskommitténs betänkande. I det utlåtande, som bevillningsutskottet avgav år 1914, hade jag och av dem, som jämte mig nu deltagit i denna frågas behandling inom utskottet, herrar Lyckholm och Antonsson — övriga reservanter på samma sida, som voro med år 1914, hava nu icke deltagit — tillfälle att reservera oss. Vi framförde då de betänkligheter, som enligt vårt sätt att se saken tala mot ett bifall till flera av dessa restriktiva bestämmelser. Enligt vår uppfattning gå de ofta nog för långt och äro i flera punkter opraktiska. Det förefaller oss, som om man tagit för stor hänsyn till det allt mindre och mindre fåtal, som missbruka hithörande drycker, och för litet hänsyn till det stora antalet laglydiga medborgares behöriga levnadsvanor. Den åskådning, vi då från vår sida framförde, vann emellertid icke understöd i denna kammare. Den antog då Kungl. Maj:ts proposition, som gick längre, än vi ansågo, att man borde gå. Sedermera har i det nu föreliggande förslaget ytterligare skärpningar införts, som vi naturligtvis från vår ståndpunkt icke heller kunna gilla.

Vi ha fortfarande den uppfattningen om en del av dessa bestämmelser, att det i praktiken kommer att visa sig, att de antingen icke alls kunna tillämpas, eller också att de, om de bliva tillämpade, komma att orsaka ett förhatligt tvång utan egentlig nykterhetseffekt. Men vi hava ansett, att det må bliva en sak för framtiden att avhjälpa dessa brister, där de visa sig.

Ehuru vi således funnit flera av de nu föreslagna lagstadgandena i praktiskt avseende olämpliga, hava vi, då det icke varit möjligt att nu vinna rättelser i dessa, inom utskottet biträtt det framkomna sammanjämkningsförslaget under den förutsättningen, att man redan vid innevarande riksdag skulle kunna ernå en beståndande lösning av nykterhetsfrågan.

Herr greve och talman! Jag vill endast slutligen erinra om vad jag började med — att yrkandet om återremiss i sak är ett rent avslagsyrkande.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag, herr talman, i första hand kommer att ansluta mig till det återremissyrkande, som här blivit framställt, men i andra hand, ställd inför frågan om bifall eller avslag till det föreliggande sammanjämkningsförslaget, kommer att rösta för avslag å detsamma, finner jag nödvändigt att med några ord utöver vad som sagts av meningsfränder till mig motivera denna min ståndpunkt.

Jag behöver naturligtvis därvid icke ingå på någon redogörelse för det föreliggande förslagets innehåll. Det känna kammarens alla ledamöter. Men jag finner särskild anledning att skärskåda några av de väsentliga punkterna i sammanjämkningsförslaget, dem, som giva förslaget dess halt och färg, både positivt och negativt, således både i fråga om vad det innehåller och i fråga om vad det saknar. Beträffande dessa väsentliga punkter nödgas jag göra vissa erinringar, och kammaren får sålunda åter genomlida några ögonblick i diskussion över denna så mycket skärskådade och så ofta återkommande fråga.

Jag ber då först att få säga några ord rörande förslagets uppkomst och beskaffenhet samt om sammanhanget mellan de båda delar i förslaget, som man nu från olika håll anser vara av den art, att man icke behöver hålla på sammanhanget dem emellan. Den siste ärade talaren sade ju till och med, att enligt hans förmenande den ena delen av detta förslag, det lokala vetot, borde utesluta behovet av bestämmelser i annat avseende.

Den kommitté, som år 1911 tillsattes för att framlägga förslag rörande nykterhetsfrågan, erhöll ju i uppdrag: först att framlägga förslag om införandet av lokalt veto, därefter att söka planlägga och framkomma med förslag om en välberäknad och verksam reform av Göteborgssystemet eller eljes för att hindra rusdryckernas skadegörelser samt slutligen att framlägga en allsidig utredning rörande rusdrycksförbud. Utöver denna allmänna remiss erhöll kommittén åtskilliga andra uppdrag: den fick således yttra sig över interneringslagen, den fick yttra sig över förslaget om en avveckling av det allmänna intresse av rusdrycksmedlen, och den framlade i första hand yttranden över dessa förslag.

Det nu föreliggande förslaget hade emellertid i sitt ursprungliga skick ett fjärde kapitel, vilket utgjorde den del av förslaget, som upptog det lokala vetot. Den delen upptogs i enlighet med det av regeringen erhållna uppdraget först och utarbetades, så att det kunde framläggas som ett särskilt, fristående lagförslag. När det då gällde att taga position till frågan, huruvida ett dylikt fristående lagförslag om lokalt veto skulle framläggas, ansåg jag för min del, att detta borde ske. Jag ansåg det betingat dels av den omständigheten, att i kommitténs uppdrag angavs denna åtgärd vara den första, som borde ifrågakomma. Men jag ansåg det också därför, att jag menade att lagen om folkomröstning för försäljningstillstånd i sin tur borde vara grundläggande för lagstiftningen i övrigt. När kommittén tillsattes, hade andra kammaren fem gånger bifallit ett förslag om lokalt veto, därav två gånger utan votering. Man kan således säga, att det knappast behandlats i riksdagen något som helst

förslag, som visat sig vara på ett så bestående sätt omfattat av den allmänna opinionen och som visat sig efter upprepade val kunna räkna med en så stark och bestämd anslutning i riksdagen. Man kan således säga, att ur denna synpunkt man hade att räkna med förslaget om lokalt veto som ett alldeles obestridligt uttryck för en folkönskan av synnerligen bestående karaktär. Därför ansåg jag för min del, att man borde framlägga förslag därom redan i början som ett grundläggande förslag i fråga om reformer i nykterhetslagstiftningen. Frågan, huruvida beslutanderätten inom kommunerna över varje art av försäljningstillstånd skall ligga hos de inom kommunen boende invånarna själva, eller om detta skall avgöras av för kommunens förhållanden främmande och kanske långt avlägset boende myndigheter, är verkligen av sådan art, att man måste säga, att den för en nykterhetslagstiftning både kan och bör tillerkännas avgörande betydelse.

Sammanjämkningsförslag ang. bränn- vins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Emellertid funnos åtskilliga, som ansågo, att ett dylikt framläggande enbart av det lokala vetot icke borde ske. Man ansåg, att vetots effektivitet skulle i särskilt hög grad ökas, därest det med kompletterande bestämmelser infogades i en försäljningsförordning. Först då kunde man se, både hur förslaget skulle taga sig ut i och för sig, och vilken inverkan det skulle komma att ha på lagstiftningen i övrigt. Därvid framhölls särskilt kraftigt, att man skulle kunna göra vissa delar av de restriktiva bestämmelserna mindre snäva, om man fogade dem samman med ett förslag om lokalt veto. Man må bestämma hur som helst över handhavandet av rusrycksförsäljningen, uppenbart är, att så länge försäljarna i viss mån — och så blir nog alltid fallet — ha ett ekonomiskt intresse förbundet med att det säljes så mycket som möjligt, så länge kommer varje lagbestämmelse, som avser att reglera försäljningen, icke att vara på det sätt effektiv, som den skulle vara, om det för dem, som önska, att försäljningen bibehålles, blir ett verkligt intresse, att försäljningen handhaves på sådant sätt, att alla mera framträdande skadegörelser kunna undvikas. Så är fallet i fråga om det försäljningslagförslag, som ursprungligen är tänkt såsom kompletterat med lokalt veto. Jag skulle för min del på en hel del punkter, av vilka jag skall beröra åtskilliga, icke kunnat biträda detta försäljningslagförslag i förefintligt skick, om icke till förslaget fogats lokalt veto och man således fått räkna med, att varje innehavare av försäljningsrättighet måste säga sig, att det kommer att inverka på avgörandet, huruvida det inom kommunen får finnas någon försäljningsrättighet eller icke, därest han handhar försäljningen på sådant sätt, att uppenbar skada i högsta möjliga grad undvikes. *Tillvaron* av lokalt veto kommer att innebära en betydligt starkare, en betydligt mera kraftigt verkande garanti för försäljningens ändamålsenliga handhavande, därest försäljningstillåtelse lämnas, än vad flertalet bestämmelser i övrigt i själva lagen skulle kunna bereda. Det var med hänsyn till denna omständighet, som försäljningslagens stadganden i åtskilliga avseenden erhöllo en form, som, därest de skola gälla ensamma för sig och på grund av sitt eget innehåll, ingalunda utgöra en garanti för att man

Sammanjämkningsförslag ang. bränn- vins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

försöker åstadkomma bästa möjliga effektivitet i bekämpandet av rusdryckshanteringens skadegörelser.

Flertalet inom kommittén anslöt sig till den uppfattningen, att då ett dylikt sammanhang mellan vetot och försäljningsbestämmelserna i övrigt förefanns det ur alla synpunkter vore lämpligt, att man på det sätt sammanfogade det lokala vetot och försäljningsbestämmelserna, att de komme att utgöra ett gemensamt helt, beträffande vilket uteslutandet av den ena delen alldeles uppenbart måste utöva direkt inveekan jämväl på värdet av det återstående. Denna ståndpunkt föranledde också, att framläggandet av förslaget fördröjdes till slutet av år 1913, men då omfattade såväl försäljningsbestmmelser som även det lokala vetot.

Särskilt betonade man i det sammanhanget också fördelen av att på detta sätt erhålla en enhetlig reglering, som skulle omfatta alla drycker av berusande slag, oberoende om de äro spritdrycker eller maltdrycker och oberoende således även av huruvida de rent tekniskt tillkomma på olika vägar. Man skulle därmed också vinna, att man finge en enda alla rusdrycker omfattande försäljningsförordning, som i sig representerade en fullständig enhet.

Vad kvarstår nu i sammanjämkningsförslaget av de principer, som man sålunda vid det tillfället framhävde såsom avgörande för att förslaget borde framläggas som ett sammanhängande helt? Jo, det från början grundläggande partiet, den kommunala folkomröstningen, är ur förslaget bortmönstrat. Om de angivna skälen därtill skall jag senare yttra några ord. De svagare ölsorterna mellan 2 $^1/_4$ och 3,6 % äro icke inordnade under lagen. Jag skall upptaga dessa senare fall till behandling först, men innan jag gör det, skall jag be att få framställa en annan fråga.

Den lyder: är ransoneringssystemet för rusdrycker, sådant det utformat sig i den nu föreliggande försäljningslagen, verkligen sådant, att det, när det får fullt utveckla sig enligt dess anhängares principer, kan anses som en tillfredsställande lösning av nykterhetsfrågan? Jag skall se på denna sak endast i ett enda avseende, endast ur en enda synpunkt. Såsom förberedelse till en utredning, som man avser att göra rörande olika inkomstklassers konsumtion av rusdrycker, har i Stockholm företagits en förberedande undersökning särskilt angående vissa inkomstklassers inköp, utminuteringsvis av spritdrycker hos Stockholmssystemet. Vid detta stickprov har det visat sig, att inkomsttagare under 1,000 kronor över huvud taget utminuteringsvis inköpt spritdrycker från Stockholmssystemet för omkring 10 % av sin årsinkomst. Vad betyder det, att en hel inkomstgrupp över huvud taget på detta sätt använt — icke till nödvändighetsvaror, utan till denna art av varor — en så betydande del av sin inkomst? Det betyder, såvitt jag förstår, att bolaget fortfarande inom en hel del stora inkomsttagaregrupper framgångsrikt konkurrerar med hemmen om brödet, om hyran, om kläderna och därigenom också dag för dag och hem för hem sänker dessa familjer under det existensminimum, vid vilket de förut måste anses stå. När så är fallet, när jämväl detta ransoneringssystem — och jag håller mig då fortfarande

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

till dess försäljning utminuteringsvis, icke till den utskänkningsvis försålda varan och icke till andra drycker än spritdrycker — ovedersägligen genom sin utminutering av spritdrycker vecka för vecka sänker under existensminimum stora grupper av medborgare, grupper, som i bolagets försäljningsjournal stå anmärkningsfria, som icke ur någon den kontrollerande myndighetens synpunkt betraktas såsom stående i sådan ställning, att de borde avstängas — när så sker, kan man icke om detta ransoneringssystem säga, att det utgör en tillfredsställande lösning av alkoholfrågan. Då visar erfarenheten uppenbarligen hän på var detta ransoneringssystem har *sina* luckor. Procenten av inkomsten hos dessa grupper, använd till inköp av dessa varor, komme tydligen att ytterligare ökas, om en dylik statistik skulle göras icke blott över spritdryckerna, utan också över maltdryckerna, billigare viner och allt vad därmed sammanhänger.

Detta senare, att förhållandet bleve ännu ogynnsammare, därest ransoneringssystemet omfattar också maltdryckerna, framgår redan därav, att bestämmelserna rörande bolags rätt att handhava och försälja maltdrycker ju äro vida mindre rigorösa, vida mindre förpliktande till kontroll än bestämmelserna i fråga om spritdryckerna. I fråga om maltdryckerna gäller ingen maximigräns och ingen motbok. Bolaget har rätt att ställa köpare i direkt förbindelse med tillverkare, och det får mellan dem försiggå försäljning av hur stora kvantiteter som helst. För en konsument boende inom samma kommun, där bolaget är beläget, behöver dessutom icke heller rekvisition på förhand inskickas till försäljningsbolaget, utan rekvisition kan enligt detta förslag ske även per telefon. Det är uppenbart, att en på det sättet tillrättalagd försäljningslagstiftning, även när det gäller maltdrycker, som ligga under bolags kontroll, icke kommer att, som man tror, utgöra någon verklig garanti för ett sådant handhavande av skötseln, att icke därmed förbindes en omfattande skadegörelse.

Därtill kommer ju i detta speciella fall, som också förut blivit påpekat, att icke ens denna art av bolagskontroll kommer att omfatta ölsorter mellan 2 $^1/_4$ och 3,6 %. Här har i dag lämnats en uppgift i en tidningsartikel om den mängd av ölförsäljningsställen, som skulle komma att stängas, därest denna sammanjämkning ginge igenom. Såvitt jag förstår, kommer icke ett enda dylikt ölförsäljningsställe att stängas. Vad som kommer att inträffa är endast, att på dessa försäljningsställen man icke kommer att få försälja öl med alkoholstyrka utöver 3,6 %. Däremot kommer man i samma omfattning som hittills och på samma sätt som hittills att få försälja öl mellan 2 $^1/_4$ och 3,6 %.

Redan förut klagade man över den brist på enhetlighet, som fanns i vår lagstiftning, då vi hade en försäljningsförordning för spritdrycker och en för maltdrycker. Här skulle man få olika försäljningsförordningar för olika slag av en och samma kategori av drycker, nämligen av maltdrycker, av vilka olika slag två ha den egenskapen gemensam, att de kunna åstadkomma berusning. De båda kunna alldeles särskilt vänja ungdomen vid dryckesseder och

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

således ur den synpunkten verka precis på samma sätt. Sedan riksdagen tidigare begärt en enhetlig lagstiftning, skulle man nu realisera detta program på sådant sätt, att maltdryckerna skulle uppgrupperas i tre olika sorter. Av dessa skulle icke blott den första, de icke berusande rusdryckerna, utan även den andra, pilsnerdrickorna, förmodligen släppas fri i betydligt större omfattning än hittills, då den i lagstiftningsavseende tillhört de starkare ölsorterna och man därför känt större betänkligheter mot att frisläppa dess tillhandahållande.

Jag ber dessutom att få påpeka, att det enligt detta förslags 23 § kommer att finnas en försäljningsrättighet, som egentligen icke kommer att regleras ens genom något krav på tillstånds anskaffande. Försäljningslagförslagets 23 § innehåller ju nämligen bland annat följande bestämmelse:

»Mottager någon i sitt hem mot betalning gäster till bespisning vid slutet bord och har avtal om bespisningen träffats för en tid av minst en vecka, må han, med den inskränkning, varom i 20 § 1 mom. sägs, och efter det sådant bevis för honom meddelats, som nedan omförmäles, utan särskilt tillstånd till gästerna vid deras måltider utskänka öl. Sådan utskänkning må dock äga rum endast i kommun, där rättighet till detaljhandel enligt 17, 18 eller 20 § är gällande.»

Detta innebär således, att därest man »mottagit gäster» vid slutet bord, man äger att tillhandahålla öl jämväl över 3,6 % utan att därtill erhålla något annat tillstånd än ett bevis om anmälan. I varje stad, där det finnes försäljningsrättighet av annat slag, hindrar icke detta förslag teoretiskt sett att man i varje hem anordnar ett dylikt tillhandahållande av öl utan att ens behöva begära något tillstånd. I nykterhetskommitténs förslag var denna bestämmelse införd — för övrigt opponerade jag mig mot hela denna anordning — men där fanns dock det stadgandet, att i varje kommun, där beslut om lokalt veto var fattat, intet tillhandahållande av den art, som denna 23 § angiver, finge förekomma.

Det synes mig sålunda av vad jag anfört vara uppenbart, att när man här en par tre gånger betonat och nu i den allmänna diskussionen betonar, att den försäljningsreform, som man genom ett bifall till sammanjämkningsförslagets skulle erhålla, i och för sig är tillfredsställande och reglerar rusdrycksförsäljningen på sådant sätt, att man i fortsättningen icke behöver hysa farhågor för skadegörelse genom öl, denna uppfattning, såvitt jag förstår, är fullständigt oriktig. Man måste, för att driva den satsen, icke ha i någon mån uppmärksammat, i vilken grad denna försäljningslagstiftning försämrats, eller vilka drycker som undantagits från bolagskontrollen och således ej heller, att det försäljningslagförslag, som här föreligger, är något helt annat än det nykterhetskommittén föreslagit. Sammanjämkningsförslaget innebär sålunda dels att den kommunala folkomröstningen skall helt ur förslaget uteslutas och vidare att försäljningslagstiftningen i väsentliga avseenden försämras. Den innebär intet som helst hjälpmedel i bekämpandet av själva supseden. Det finns precis samma möjlighet till dryckessedens bibehållande med som utan

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

ett bifall till sammanjämkningsförslaget. Detta ger ingen som helst ökad möjlighet till bekämpande av denna sed, som dock ytterst är grundläggande för hela den samhällsföreteelse, som det här gäller att bekämpa.

Jag ber ytterligare att i detta avseende få påminna om, att ölet i alkoholstyrka mellan 2 1/4 och 3,6 % fortfarande skulle i stor utsträckning få säljas efter tillstånd från Konungens befallningshavande och utan att de kommunala myndigheterna ha att yttra sig därom. Dessa ölsorter skulle fortfarande finnas till salu i förening med annan handel. De skulle alltjämt komma att tillhandahållas av tillverkare och kringföras inom städernas planlagda område, utan att någon kommunal myndighet hade att därom yttra sig. De skulle dessutom också av tillverkarna kunna få försändas, utan någon som helst begränsning, vare sig i fråga om vart de skulle sändas eller vilka kvantiteter som skulle få sändas. Det är uppenbart, att ett sammanjämkningsförslag, som på så väsentliga punkter bryter sönder alla de regler, det ursprungliga försäljningslagförslaget innehåller rörande alla drycker, som äro av den art, att de kunna verka berusande, jämväl ur direkt regleringssynpunkt omöjligen kan betecknas som tillfredsställande.

Man har sagt, att vid ett bifall till sammanjämkningsförslaget alla arter av tillfälliga rättigheter skulle försvinna. Jag ber att få påminna om att tillfälliga utskänkningsrättigheter för svagare öl också i fortsättningen skulle kunna anordnas i precis samma utsträckning som hittills; jämväl dessa korttidsrättigheter, som man numera erkänner vara obehövliga och som man tror sig genom ett bifall till sammanjämkningsförslaget bli av med, skulle, trots ett bifall till detta, evad det gäller svagare öl alltjämt få komma till stånd. Härtill kan läggas, att dessa korttidsrättigheter ju kunna bliva permanenta, genom att man oupphörligt beviljar i följd på varandra kommande ansökningar om dylika rättigheter.

Således, i stället för att man genom att antaga nykterhetskommitténs förslag i dess helhet skulle hava vunnit en enhetlig lagstiftning, där man på alla slag av rusdrycker tillämpat likartade principer endast med den skiljaktighet, som betingades av de olika dryckernas rent tekniska olikhet, kommer man här att få en lagstiftning, däri man beträffande samma slag av rusdrycker tillämpar helt olika principer, helt olika arter av tillstånd och förfar på helt skiljaktiga sätt. I stället för verklig reda och ordning på området, i stället för enhetlighet och möjlighet till kontroll för samtliga drycker av denna art åstadkommer man, såvitt jag förstår, det allra mest uppenbara kaos. Här har för övrigt redan förut betonats vad lätt tillgång till dessa svagare ölsorter i och för sig skulle komma att innebära. Jag skall inte uttala mig om vilka mer eller mindre skadliga verkningar deras ställande under en särlagstiftning kan hava med sig.

Jag ber ytterligare att beträffande den ur detta försäljningsförslag utsovrade kommunala folkomröstningen få säga några ord. Man brukar särskilt för varje gång denna fråga behandlas här

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

framhålla, att det är en anordning, som inte har någon som helst betydelse för landsbygdens kommuner. Jag skall be att få belysa detta tal med ett exempel från den landsbygdskommun, som ligger allra närmast Stockholm, och att få påpeka, vad ett lokalt veto för den kommunens vidkommande skulle innebära. Det förefinnes i Lidingö kommun en försäljningsrättighet, Fjäderholmarna. Om denna rättighet har det stått, såsom kanske åtskilliga här veta, mycket stark strid. Jag är fullständigt övertygad om, att därest frågan om utskänkningsrättigheter inom denna kommun skulle hava fått avgöras genom lokalt veto, nämnda försäljningsrättighet icke hade kommit att beviljas. Nu har denna rättighet genom tillstyrkan av myndigheter, vilkas sammansättning delvis är grundad på den nuvarande röstskalan, beviljats. Under striden om denna rättighets beskaffenhet utövades en mycket stark kritik särskilt mot det sätt, varpå rättigheten sköttes, och de verkningar, speciellt på ungdomen, som den hade med sig. Man konstaterade, att det just icke var någonting annat, som förekom på denna plats, än en mängd danstillställningar. En massa ungdom kom dit och roade sig och utnyttjade därvid denna utskänkning. Det är också känt, att i sedligt avseende denna utskänkningsrättighet spelat en olycksdiger roll. Under den tid, som striden om densamma pågick, erhöll jag en mängd meddelanden — det är ju så, att den, som intresserar sig för dessa saker, av dem, vilka drabbas av verkningarna, får meddelanden om deras syn på saken. Jag fick alltså under den striden en hel del uppgifter om vilka verkningar denna utskänkningsrättighet hade utövat på namngiven ungdom, som man i det avseendet alldeles särskilt kunde peka på. Jag fick bland annat besök av en äldre kvinna, som var mor till två unga flickor, vilka hade förklarat, att de för sin del hade kommit på glid nedåt just genom sina besök vid detta utskänkningsställe. Jag är, som sagt, övertygad om att denna rättighet icke kommit till stånd, om frågan fått avgöras genom kommunal folkomröstning. Och det förefaller mig egendomligt av ett parti, vilket i alldeles särskild grad proklamerat, att ingen åtgärd bör underlåtas, då det gäller att värna och förbättra det sedliga tillståndet här i landet, och som krävt, att samhället skall med styrka ingripa, speciellt då det gäller ungdomen, att många bland detta partis för sedlighet särskilt intresserade medlemmar här uppträda och bekämpa en anordning, som skulle taga bort utskänkningsrättigheter av den art, varom här är fråga. I den motion, som för något år sedan väcktes i denna kammare i sedlighetsfrågan och som var underskriven av kammarmajoritetens mest framstående män, sade man bland annat: »Det synes ock vara på hög tid, att verksamma åtgärder vidtagas av statsmakterna till hämmande av det onda, varom här är fråga. Den djupaste roten till detsamma — en till njutningslystnad och tuktlöshet vänd sinnesriktning — kan visserligen icke omedelbart nås av lagstiftning eller lagskipning, men offentliga yttringar av det onda böra mera än hittills skett kunna tillbakahållas och förförelsens framfart stävjas.»

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Det var ett fall. Jag har gripit endast den kommun, som är mest närliggande Stockholm, och belyst vad kommunal folkomröstning skulle kunna innebära för denna kommun. Jag skulle kunna påvisa, vad ett dylikt sätt att behandla frågor av denna art i flera sådana fall skulle komma att innebära. Men det anförda fallet må därom vara nog.

Man har ytterligare sagt — och det har ju varit ett formellt skäl gentemot denna folkomröstning — att den skulle vara en inkörsport för den allmänna eller åtminstone för den lika kommunala rösträtten. Jag vet inte, om man fortfarande här i kammaren vill göra gällande, att den kommunala rösträttsfrågans behandling kommer att röna inverkan av kammarens ställning till det lokala vetot. Men det var en av kammarens ledamöter, tillhörande högerpartiet, som för några dagar sedan sade till mig, att han tidigare trott, att frågan om det lokala vetot verkligen skulle för den kommunala rösträttsfrågan hava sådan betydelse, att man genom att motsätta sig den kommunala folkomröstningen på nykterhetsområdet också skulle kunna tillbakahålla kampen om den kommunala rösträttsfrågan i allmänhet. Nu vore han emellertid övertygad om att denna senare fråga i varje fall komme upp och att strid därom förestode och måste genomkämpas. Han yttrade vidare, att han mer än väl insåge, att allmänhetens känsla för det orättvisa i att i fråga om försäljning av rusdrycker icke människorna, utan inkomsterna skulle få hava avgöranderätten bleve ett av de mest starka skäl, som komme att göras gällande till förmån för upphävandet av hela den nuvarande kommunala rösträttsgrunden. Jag tror, att om kammarens majoritet verkligen i detta avseende vill tänka efter och göra sig reda för huruvida en vägran att godkänna likställighet i nykterhetsfrågan kommer att innebära en garanti mot förändringar av den kommunala rösträtten i övrigt eller om den icke i stället innebär en omständighet, som påskyndar förändringar, man, om var och en vill se sig om i sin omgivning, skall komma till den uppfattningen, att en vägran ingalunda minskar utsikterna för genomförandet av en vittgående kommunal rösträttsreform.

Man har också sagt — och jag ber att med några ord få behandla även den frågan — att orsaken till att man på vissa håll bland nykterhetsvännerna är så intresserad för det lokala vetot är, att man därav gör en politisk partifråga, att det är någonting för de »så kallade politiska nykterhetsvännerna att leva på». Jag vill upptaga den saken till behandling, därför att den återkommer så oändligt ofta, när andra skäl mot detta krav saknas. Om det verkligen blir så, att frågor av denna art komma att avgöras genom kommunal folkomröstning, finnes ju därigenom mindre befogenhet för nykterhetsvännerna att kräva, att de skulle hava speciella förtroendemän i kommunalnämnder, i stadsfullmäktige, i riksdagen, i regeringen och varför inte, i den mån de kunna utöva inflytande på deras sammansättning, jämväl i länsstyrelserna, där nu och eljest nykterhetsfrågorna skola avgöras. Tillbakavisas där-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

emot denna kommunala folkomröstning, skall fortfarande striden om försäljningsrättigheterna inom kommunerna och inom landet i sin helhet föras i kommunalstyrelserna och i riksdagen, och då bli ju nykterhetsvännerna tvingade att fortfarande lägga den synpunkten på val av representanter, att nykterhetsintresset blir tillgodosett, medan åter, om dessa frågor avgöras direkt av grundväljarna själva genom en av dem företagen omröstning, det för dem, vilka man menar leva på denna fråga, saknas möjlighet att framställa saken så, att det ur nykterhetssynpunkt vore nödvändigt att utse särskilt för denna sak intresserade förtroendemän i de olika representationerna. Det förhållandet råder ju faktiskt, att de personer, som man gärna beskyller för att vilja göra frågan till en sådan politisk fråga, av vilken de därför intresserade kunna »profitera» politiskt och allmänt, påvrka en åtgärd, som utesluter möjligheten för dem själva att framställa sig såsom lämpliga kandidater, därest de i övrigt sakna kvalifikationer för val till de olika förtroendeförsamlingarna. När så är fallet, synes det mig egendomligt, att man fortfarande vill driva talet om personliga syften hos anhängarna till denna reform och misstänkliggöra avsikterna hos dem, som påkräva reformen. Ett bifall till förslaget om den kommunala folkomröstningen skulle, i stället för att öka möjligheten för det slaget av politisk verksamhet jag här skildrat, faktiskt komma att fullständigt förinta möjligheten därtill.

Nu säger man emellertid, och det är ju det stora huvudskälet för sammanjämkningsförslaget, som här föres fram: ja, men man skall väl ändå taga vad man kan få. — Här kan man få en viss förbättring. Jag, som varit med från början om att utarbeta detta lagförslag, medger givetvis, att det i och för sig innebär ett hjälpmedel, varmed rusdryckshanteringen delvis regleras och skadeverkningarna i viss mån tillbakahållas. Skall man inte då ta vad man kan få? Är det rimligt och vill man bära ansvar för att reformen nu förkastas? Fortsättningen får man se sedan. Nu bör man göra det bästa möjliga av detta förslag — så hagla frågorna och anmaningarna. Bland dem, som alldeles särskilt trycka härpå, finnas de som äro intresserade för den speciella typ av försäljningsbestämmelser, varom här är fråga, nämligen för de så kallade individuella försäljningsbestämmelserna. Man menar, att dessa bestämmelser i och för sig äro så värdefulla, och att deras verkningar gå så långt, att man för att få systemet genomfört bör vara med om ett bifall till detta sammanjämkningsförslag. Jag ber emellertid få påvisa, att fullt lika goda resultat kunna uppnås genom generella bestämmelser som genom individuella bestämmelser av den art, som man här hyser så starkt intresse för. Jag anhåller att i detta fall få peka på förhållandena i Finland. Där har man under samma tid, under vilken man här i Stockholm på det individuella ransoneringssystemets väg åstadkommit åtskilliga förbättringar, på de generella bestämmelsernas väg försökt reglera förhållandena. På vilket område har man då vunnit det bästa resultatet? I Finland har sedan år 1913 till och med år 1916 konsumtionen genom dessa generella bestämmelser nedbragts med omkring 80 %. Här

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

i Stockholm har spritdryckskonsumtionen nedbragts med omkring 40 %. Antalet fylleriförseelser i Hälsingfors under nämnda tid har minskats med 80 % eller från 20,167 till 4,744 förseelser, som utgjorde det kända antalet fylleriförseelser under det senaste försäljningsåret. Här i Stockholm hava förseelserna nedbragts från 17,696 till 11,323 eller med endast 40 %.

Nu är det ju så, att förhållandena hava för hela landet framtvingat generella bestämmelser, restriktioner av viss art, här gående under benämningen kristidsrestriktioner. Det är väl uppenbart, att så länge kriget pågår, förhållandena komma att nödvändiggöra bibehållandet av dessa kristidsrestriktioner minst i den omfattning, som de förekommo före det nyligen utfärdade förbudet för spritdrycker och den sista regleringen för maltdrycker. Man torde kunna säga, att det nya förslag, som framgår ur den prövning, som nu pågår, kommer att innebära ännu längre gående generella restriktioner och detta även för tiden omedelbart efter krigets avslutning. På grund av dyrtidsförhållandena och vad därmed sammanhänger kommer det att bliva nödvändigt att fortfarande hava generella restriktioner utöver dem, som den allmänna lagstiftningen anvisar. Den vägen att i fortsättningen och till dess man fått en verkligt genomgripande försäljningsreform, som icke utesluter väsentliga partier, utan som upptar det hela, genom generella restriktioner över hela linjen nedbringa såväl konsumtionen som därmed förbundna skadeverkningar står sålunda öppen, och det nyss anförda exemplet utifrån visar uppenbarligen, att man på den vägen kommer lika långt som genom den metod, som nu är modern här i landet. Det är endast för den, som i alldeles särskild grad är intresserad för metoden och ej för resultatet, som det kan framstå såsom en omistlig fördel att denna metod över hela linjen får reglera våra försäljningsförhållanden. För den däremot, för vilken resultatet är det väsentliga, erbjuda sig andra vägar, vägar, som vi redan beträtt och på vilka vi sålunda äro inne. Och jag vågar säga, att jag vill se det politiska parti, som kommer att gå in för att man inte i fortsättningen skall åtminstone i viss utsträckning fullfölja dessa vägar. Om så är fallet, vad vinner man då genom att man, såsom här är föreslaget, dels uppger det väsentliga av en enhetlig försäljningsreform, dels inför flera, varandra korsande lagar och i fråga om maltdryckerna i stället för ordning och reda åstadkommer kaos och svårigheter vid övervakandet? Man vinner, såvitt jag förstår, oändligt litet. Det man vinner står enligt min mening icke i någon mån i proportion till vad man förlorar. När så är fallet, kan man, synes det mig, ur rent sakliga synpunkter motivera, varför man inte finner sig kunna vara med om det sammanjämkningsförslag, som nu här föreligger.

Slutligen ber jag att få säga, att jag i ersättningsfrågan ansluter mig till det uttalande, som gjordes av en ärad talare på Närkesbänken. Här är man inne på ersättningsvägar, som stå i klar och rak strid mot allt, som man trott vara inneslutet i de uttalanden, som förekommit såväl från Kungl. Maj:t som från den ursprungliga kommittén och från bevillningsutskottet, på löften, som uppenbarligen

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

gå vida utöver vad man tidigare ansett vara skäligt och riktigt i ersättningsväg. Även i detta avseende innebär sålunda ett bifall till föreliggande förslag verkligt betänkliga resultat ur nykterhetssynpunkt utan annan vinst än den jag tidigare angivit. Då så är fallet, förefaller det mig också mycket naturligt, att när man i varje fall vill komma till ett snart resultat, man, som i andra kammaren ju också skett och som här är yrkat, återremitterar ärendet i syfte att få ett sammanjämkningsförslag, som verkligen är ett sammanjämkningsförslag och som icke av ett lagförslag med två huvuddelar helt utelämnar den ena delen och väsentligen beskär den andra delen, såsom det föreliggande sammanjämkningsförslaget gör. För alla dem, som önska att snart komma till ett verkligt resultat i denna fråga, ett resultat, som ger möjlighet att ordna förhållandena och som skapar den tillfredsställelse, som ligger däri, att en fråga blivit löst icke mot, utan i enlighet med en allmän folkuppfattning — för alla dessa bör, som sagt, det framkomna återremissyrkandet ingalunda vara så oantagligt, som man från ett par håll gjort gällande. Det är med denna uppfattning, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till förslaget om återremiss.

Herr Kjellén: Mitt anförande, herr greve och talman, kommer att starkt avsticka mot den föregående ärade talarens anförande såväl med avseende på syftning som längd.

Redan det blotta faktum, att ett sådant sammanjämkningsförslag som det här föreliggande har kunnat framkomma, är från min synpunkt ett glädjande tecken i vårt politiska liv, och skulle detta förslag i dag genom kamrarnas antagande bliva lag, tror jag, att det är anledning till verklig och djup tillfredsställelse. Detta icke blott ur den rena nykterhetssynpunkten, utan även ur allmän politisk synpunkt, och icke blott därför att ett mångårigt tvistefrö därmed eventuellt skulle avlägsnas från vårt politiska liv, utan kanske alldeles särskilt genom det sätt, varpå det har blivit avlägsnat.

Det är ju så, mina herrar, att varje parti i denna tid måste sikta på massorna, eftersträva massverkan och således också söka ge sina programpunkter en massivitet. Då ligger det mycket nära, att man förenklar frågorna och åsätter dem en etikett, ett slagord. Men när så agitationen tar hand om slagordet, ligger den fara nära, att det stelnar till *dogm*, och när så sker, blir striden elakartad, därför att det ju är klart, att den, som vet sig sitta inne med dogmens absoluta och eviga sanning, icke blir benägen att pruta. Han får till krigsmål detsamma som ena sidan i världskriget och av samma grund, nämligen att krossa, förinta, tillintetgöra motståndaren, det vill säga taga ut sin räkning intill yttersta skärven. Jag tänker att vi senast i dag hört några bevis på en sådan dogmatisk uppfattning.

Å andra sidan står däremot en politik, som man skulle kunna kalla för *realiteternas*. Den försöker undvika att stelna i dogmer, därför att den stadigt har till ögonmärke, att partierna ju dock äro hänvisade till att leva tillsammans, i samma land och med samma yttersta risk. Om ställningen nu på en eller annan punkt blivit

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

odräglig för den ena sidan, bör man från den synpunkten inte söka boten däruti, att man till omväxling gör ställningen odräglig för det andra partiet, utan vad det gäller är att komma till och upprätta ett dräglighetstillstånd, där bägge kunna leva och låta leva. Detta blir givetvis ingen »fred utan annexioner», men det kanske i stället kan ge utsikt till en »varaktig fred», för att nu använda dagens slagord från ett större område. I själva verket är det väl också den enda utsikten till en varaktig fred, därför att det extrema förintelseprogrammet måste framkalla bakslag, sedan misnöjet blivit vältrat över till den andra sidan.

Denna *strid mellan dogmer och realiteter* har hos oss pågått länge även på nykterhetens område, ty det är ju oss ganska välbekant, att det lokala vetot för länge sedan har avancerat till en dogm, eller, som vi hört i dag, till »kärnpunkten» i hela nykterhetsfrågan. Skulle den i dag avblåsas genom ett bifall till denna sammanjämkning, innebär det en seger för realitetsprogrammet, som går i toleransens och samförståndets tecken.

Skall man här tala om var »annexionerna» göras, så är det väl icke mycket tvivel om svaret: i realiteten är det uppenbart den gamla förstakammarståndpunkten, som får mest maka åt sig. Men jag tror icke, att man får väga och mäta dessa eftergifter på sådant yttre sätt. Man bör märka och förstå, att ett offer av en dogm — det må vara en begränsad, kanske tveeggad dogm, som det lokala vetot — dock är subjektivt svårare att göra, därför att det efterlämnar, om jag så må säga, ett andligt tomrum på ifrågavarande område. Jag menar alltså, att det härvidlag icke är gott att säga, vem som gör de största eftergifterna för lösningen. Men det höves ett ord av uppriktigt erkännande från den sida jag tillhör till dem, som här i dag velat göra offret av en invuxen och kär fördom för det allmänna bästa. Och skulle därigenom, herr greve och talman, en varaktig fred kunna upprättas på nykterhetsfältet, så få vi väl hoppas, att det finns möjlighet, att ett dräglighetstillstånd också skall kunna upprättas på andra fält, där alltjämt striden mellan dogmer och realiteter går, till synes oförsonlig och oförsonbar, fram, så att det en gång kan bli varaktig fred igen i hela vårt samhälle.

Härmed ber jag att få yrka bifall till detta sammanjämkningsförslag.

Herr B o b e r g: Jag begärde ordet, herr talman, för att understryka ett yttrande, som herr Larsson hade, som jag vill hava till protokollet för att själv närmare få tänka på det, och för att kammarens övriga ledamöter skola bli i tillfälle att taga det närmare i betraktande. Han sade nämligen ordagrant: »Kärnpunkten i nykterhetsfrågan ligger icke varken i stävjande av missbruk eller i förbud.» Var kärnpunkten då ligger, få vi tänka på litet var.

Herr v o n Z w e i g b e r g k: Herr talman! Professor Kjellén trodde sig giva uttryck åt en realitetspolitisk åskådning, när han framställde karaktären av vad som nu försiggår på det sättet, att

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

man här höll på att avskriva det lokala vetots dogm. Jag tror, att saken icke alls ligger så. Jag fruktar, att herr Kjellén fullständigt har missförstått, vad som här är före, i fall han har fått den uppfattningen, att »den varaktiga freden» i nykterhetsfrågan för framtiden skall byggas därpå, att kravet på lokalt veto nu skall vara förfallet. Det synes vara angeläget, att man vid denna tidpunkt, och innan riksdagen går till beslut, rätt eftertryckligt gör klart, att situationen icke är sådan. Jag, som för min blygsamma del är besluten att söka verka för att en uppgörelse nu kommer till stånd, vill vid detta tillfälle hava anmält, att det icke är min avsikt att därmed frånräda kravet på lokalt veto. I den mån det blir mig berett tillfälle därtill, kommer jag att fortsättningsvis som hittills rösta för de förslag om införande av lokalt veto, som framställas, och jag är övertygad om att så komma i allmänhet medlemmarna av vänsterpartierna i riksdagen att göra.

Anledningen till att man alltjämt håller fast vid detta krav är icke den, att ordet lokalt veto har blivit en dogm, utan den, att man är realiter övertygad om att det är i sin fullständiga ordning, att när det gäller en fråga, som i så eminent grad angår hemmen, familjerna, kvinnorna och barnen, det skall vara medgivet alla landets medborgare att yttra sig på ett direkt och omedelbart sätt, och att ett sådant krav innebär en högre grad av rättvisa än motsvarande rösträttskrav, framfört på något annat område.

Men å andra sidan förvånar det mig, det måste jag säga, att höra dem, som ha denna sak så klar för sig, som i åratal ha förkunnat, att detta krav är det rättfärdigaste, det socialt starkast grundade som kan framställas, giva uttryck åt den missmodiga opinionen, att om man nu vid detta tillfälle icke skulle få detta krav bifallet, skulle man därigenom liksom hava förspillt utsikterna att inom en nära framtid få det realiserat, och detta i samma andedrag, som man ger till känna en stark optimistisk tro på att vi nu leva i en tid, då demokratiska krav, som möta ett helt annorlunda intensivt motstånd, skola kunna föras fram till förverkligande. Kan man för demokratien erövra den ledande ställningen över huvud taget, då förstår jag icke det missmod, som tvivlar på att man skulle kunna låta en uppenbart berättigad demokrati komma till uttryck vid rusdrycksförsäljningens anordnande.

När jag för min del nu biträder ett förslag om en försäljningsordning, ur vilken lagen om lokalt veto utmönstrats, sker det i den livliga känslan av att man svårligen kan stå till svars med att tillbakavisa ett sådant erbjudande, när det nu en gång göres. Det är dock första gången, som majoriteten i denna kammare erbjuder en försäljningsförordning i det skick, att den tillfredsställer även mycket långt gående krav i av fullt sakkunnigt och vederhäftigt folk utarbetade former.

Här har en representant på Gävleborgslänsbänken med stor sakkunskap sökt övertyga kammarens ledamöter om att den försäljningsförordning, som nu erbjudes, är så bristfällig, att man nästan måste sätta i fråga, huruvida det över huvud taget kan

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

vara mödan värt att antaga den. Det skall icke falla mig in att i detta avseende försöka prestera någon vederläggning. Jag vill helt enkelt hänvisa till att i denna kammare förutom denna representant för nykterhetskommittén finnas fyra andra medlemmar av samma kommitté, däribland kommitténs ordförande, och jag vågar uttala den förvissningen, att ingen av dessa fyra vill sätta sitt vitsord om nykterhetsbetydelsen av det som nu erbjudes så lågt som talaren på Gävleborgslänsbänken gjorde.

Över huvud taget kan jag icke underlåta att, då jag nu har ordet, uttrycka en liten ledsnad över det sätt, varpå man argumenterar mot det efter min mening stora reformframsteg, som här erbjudes. Jag fäste mig vid, att den talare på Örebrobänken, som i början av debatten hade ordet, med en viss ringaktning refererade ett uttalande från ett antal akademiska lärare och akademiska studerande i Uppsala, som nyss har blivit publicerat. Det hade dock, synes det mig, tillhört ett rätt referat av det målet att fästa uppmärksamheten på att de, som här yttra sig, giva sig till känna som absolutister. Det är i denna sin egenskap, som de göra sin opinionsyttring, och genom att icke vederbörligen framhålla den sidan av saken giver man icke åt demonstrationen den karaktär, som den dock har. Det kan icke heller vara den talaren och någon annan på hans sida obekant, att vid sidan av denna akademiska opinionsyttring förekommit i dessa dagar uttalanden av personer, som så länge kämpat på samma led och sida vid sida med de talare, som här i så starka ord utdöma, vad som skulle göras, att jag har svårt att förstå, huru det kan vara dessa senare möjligt att om dessa sålunda opinerande i riksdagen och i pressen vilja liksom låtsa, som om deras opinionsyttringar till förmån för detta sammanjämkningsförslag skulle vara av så att säga tvivelaktigt värde.

Vad det som nu skulle erhållas i verkligheten betyder, därom hava vi fått ett mycket start uttryck från den man, som kanske mer än någon annan har i ordets allra egentligaste mening satt in sitt liv som ett offer, som en insats för att åstadkomma en verklig höjning av den svenska folknykterheten, vilken — jag nödgas med ledsnad konstatera det — knappast förtjänar det vitsord, som majoritetspartiets ledare i sitt anförande gav densamma. Det torde tyvärr icke stå så väl till i detta avseende, som där uttrycktes. Doktor Bratt har med en iver, som ingen borde kunna missförstå eller misskänna, bevekligen anhållit att till hjälp för sitt arbete få den försäljningslag, som nu här är före. Jag menar, att man har skäl och skyldighet att fästa ett visst avseende vid vad han i detta avseende säger, och att hans uttalande, att försäljningsförordningen i den form, i vilken den nu skulle kunna fås, betyder mycket, också verkligen mycket väger.

Det har av talaren å Örebrobänken ägnats en skyldig honnör åt den man, vars mening i detta avseende, jag nu har erinrat om. Det är mig omöjligt att efter att hava berört denna sida av saken undgå att draga fram, hurusom från ett håll, som står mycket nära den talare på Gävleborgslänsbänken, som senast så kraftigt varnade

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

för att taga detta kompromissanbud, som han efter min mening med orätt kallade det — hurusom från det hållet har presterats ett uttalande just rörande doktor Bratts gärning i detta samhälle och i detta land över huvud, som synes mig förtjäna en offentlig protest. Det har om honom och om hans anhållan att få denna nu erbjudna försäljningsförordning till hjälp i sitt arbete sagts, att »det må sägas ut, att herr Bratt inom sitt *eget* hittillsvarande verksamhetsområde borde ha tillräckligt utrymme för det medlidande han talar om. Står man i spetsen för och söker åt samhället bevara en rörelse, som, även med de restriktioner man tillagt densamma, dag för dag sänker hundratals familjer under existensminimum och mörkhöljer livet för dessa, då bör man bestämt vara försiktig innan man uppträder som den kränkta rättskänslans speciella målsman.» Det är intill det otillständiga ovärdigt att yttra sig så om den mannens gärning, men väl finner jag, att man kanske skulle kunna begagna något av dessa starka ord om dem, som förneka honom och andra som arbeta på samma sätt som han, vilket icke hör till nykterhets*politikens* område — väl kan jag förstå, säger jag, att man kan fälla så hårda ord om dem, som förvägra dessa arbetare i vingården en hjälp, som de säga sig absolut behöva.

Jag vill icke taga på mitt ansvar att hava vägrat en sådan hjälp, och därför kommer jag förmodligen att få lov att rösta för det framlagda sammanjämkningsförslaget. Jag har ju icke kunnat undgå att göra den reflexionen, att underverkens tid är förbi, såsom bevillningsutskottets ärade ordförande sade, och att ett återremissyrkande är i själva verket detsamma som ett avslagsyrkande. Till ett sådant kan jag icke giva mitt understöd.

Herr Olsson, Oscar: De båda föregående talarna hava diametralt motsatta uppfattningar om vad detta sammanjämkningsförslag innebär.

Det var emellertid med synnerligt stort intresse jag hörde herr Kjellén framställa detta sammanjämkningsförslags genomförande som en seger gentemot det okunniga folkets dogmer till förmån för första kammarens sakkunskap i denna fråga. Jag tror, att herr Kjellén, när han framställde detta sammanjämkningsförslag som en förstakammarseger mot det okunniga folkets dogmatiska uppfattning, gav det riktiga uttrycket åt denna kammares majoritetspartis uppfattning om vad det här är fråga om. Nu erkänner jag icke, att första kammarens majoritet i nykterhetsfrågan sitter inne med sakkunskapen gentemot folkets stora massa. Den saken hava vi talat om förr; den skall jag alltså icke uppehålla mig vidare vid. Men jag vill fastslå, eftersom herr Kjellén har givit synnerligen stark anledning att fastslå det, att första kammaren misstager sig i allra högsta grad, om den tror, att ett bifall till sammanjämkningsförslaget kan uppfattas som ett tillmötesgående av folkets krav i nykterhetsfrågan.

Det centrala i folkets krav, kärnpunkten i folkets krav i den nu föreliggande delen av nykterhetsfrågan är det lokala vetot.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Jag vet icke, om herr Boberg förstår detta, ehuru jag tycker, att jag uttrycker mig tydligt nog. Herr Boberg red upp på en ordvändning, som lär hava förekommit, »att det lokala vetot här betecknats som kärnan i nykterhetsfrågan». Det borde dock kunna förutsättas, att när detta uttryck förekommer i detta sammanhang, gäller uttrycket kärnpunkten i det *nu föreliggande förslaget* i nykterhetsfrågan. Det torde emellertid gentemot ett sådant uppfattningssätt och sådana tolkningsformer, som nu kommit från det hållet, vara tämligen tröstlöst att försöka få klarhet i frågan, hur enkelt och folkligt man än kan uttrycka sig.

Då kammaren här går att avgöra frågan och försöker att få frågan löst i sammanjämkningsförslagets tecken, är det av vikt, att kammaren i sin helhet såväl som herr Kjellén förstår, att detta icke är att tillmötesgå ett folkkrav, ty ett folkkrav tillmötesgår man icke genom att giva folket något annat än det folket betraktar som kärnpunkten i vad det kräver.

Det sades några vackra ord om en man, som gjort sin personlighet till insatsen i kampen för folkets höjande i nykterhetsavseende. Jag har icke alls någonting emot att underskriva det vackra omdömet om denne man, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det finns tiotusentals män och kvinnor här i landet, som i hela sin sociala strävan hava visat sig göra sig själva till den personliga insatsen just i denna kamp för folknykterhetens höjande i detta land. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att ehuru dessa tiotusentals män och kvinnor icke äro nämnda, eller till namnet kända, har man i alla fall skäl att vid denna frågas avgörande, när det gäller att avslå dessa folkkrav, taga någon liten hänsyn till deras personliga insats också.

Här är det tydligen icke fråga om att tillmötesgå ett folkkrav, utan att komma undan ett folkkrav, och just på grund därav, just på grund av att denna fråga, såsom en högertalare sade vid förra årets debatt, icke bör lösas i trötthetens tecken, icke bör lösas på det sättet, att man kringgår den, just därför måste jag, herr talman, be att få ansluta mig till återremissyrkandet.

Herr Wavrinsky: Herr greve och talman! Då jag begärt ordet och förlänger debatten, torde jag till min ursäkt kunna framhålla, att det är första gången, jag tager kammarens uppmärksamhet i anspråk i nykterhetsfrågan. Jag ämnar icke upprepa något av de motiv, som anförts från det organiserade nykterhetsfolkets sida. Jag ber blott att få säga några ord om en del av detta ämne, som blivit endast i förbigående berörd, som ligger något på sidan om den fråga, som skall avgöras, men som jag dock hoppas herr talmannen skall finna organiskt sammanhänga därmed.

Man säger, att då en reform vidtagits i den utsträckning, som det här är fråga om, må man finna sig däruti och lugna sig för en längre tid. Nykterhetsfolket må nu se tiden an, om ett sådant beslut fattas, som här bjudes från första kammarens majoritet.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Jag ber att som en upplysning få nämna, att nykterhetsfolket ingalunda ser saken från den synpunkten. Något dräglighetstillstånd för nykterhetskampen inträder icke, menar man, förrän man kommer till totalt förbud, och därest detta beslut nu fattas, kommer nykterhetsfolket att för det ändamålet genast lägga sina nya linjer och flytta sina positioner fram på totalförbudets område med det lokala vetot som övergångsform.

Jag vet och förstår väl, att detta väcker motvilja hos våra meningsmotståndare. Jag har en gång varit motståndare till det totala förbudet, på samma gång som jag var absolutist. Förbudet var mig motbjudande. Jag har sedan dess av kampen i nykterhetshären lärt mig att se saken från en annan synpunkt. Då vi taga hänsyn till att det finns, jag vill erkänna det, tusentals medborgare i vårt land, som kunna begagna rusdryckerna som vi säga måttligt, och ännu många flera, som begagna dem som de själva *tro* måttligt, är det klart, att vi många gånger endast med tvekan gå fram så radikalt i denna kamp, som vi göra. Man förebrår oss ofta, att vi gå fram brutalt. Men när man lever tillsammans med folket i de lager, där rusdryckerna utöva det mest fördärvliga inflytandet, lär man förstå, hur förfärligt de verka i dessa lager i familjelivet och för det kommande släktet, och man föres då oemotståndligt över till nykterhetsfolkets synpunkt.

Herrarna kunna tänka sig, vilka offer dessa organiserade nykterhetsmän och kvinnor ha gjort för sin sak. I fyrtio år nära nog ha de nu kämpat. Endast i reda pengar hava de för denna sin uppgift utgivit lika många miljoner som de år, under vilka de kämpat. I medeltal uppoffrar varje medlem av dessa organisationer minst fem kronor om året, och om jag räknar dem till 200,000 i medeltal — det är nu en halv miljon — blir det en miljon om året. Det finns de, som offra mycket, mycket mera, men då kvinnorna betala mindre, och det finns en hel del barn i sällskapen, har jag tagit en så måttlig summa som fem kronor. Betänker man, att dessa, de sämst ekonomiskt utrustade i vårt land, hava offrat 40,000,000 kronor för denna sin uppgift, kunna herrarna förstå, att där ligger någonting under, som icke kan betvingas.

Vilket intryck tro herrarna, att det gör, när nykterhetsfolket då drager sig till minnes, att under de tre sista åren 300,000 tons spannmål förvandlats till brännvin i brännerierna, d. v. s. en och en halv gång så mycket som innevarande års brist på brödsäd, och att även under nuvarande restriktioner 300,000 kilogram socker och 63,000,000 liter potatis förvandlas till rusdrycker. Jag nämner dessa fakta blott för att så till vida ett dräglighetstillstånd skall inträda, att vi söka förstå varandra från båda sidor. Jag bemödar mig att förstå motviljan hos våra motståndare, men jag önskar också, att våra motståndare skola kunna förstå, vad de kalla den fanatism, som behärskar nykterhetshären. Med de erfarenheter vi nu hava både från väster, från de stora länderna i Amerika, både Förenta staterna och Canada, och från öster, från Ryssland, kunna vi väl förstå, att dessa känslor hos oss näras och växa.

Sammanjämkningsförslag ang. bränn- vins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Varför hålla ni på det lokala vetot? frågar man, och till och med herr Boberg ställde den frågan. När vi ha så mycket restriktioner, vad är det då att votera om? Ja, restriktioner hava vi nu, men vi veta icke, hur många de bli sedan. Men varför vi hålla på det lokala vetot är därför, att i den folkomröstning vi här åsyfta skola de mest sakkunniga, kvinnorna, vara med, och därför, att de som se förbudet ur den synpunkt, ur vilken jag ser det, önska icke ett förbud, som ålägges en stor minoritet av vårt svenska folk, utan ett förbud, som det svenska folket ålägger sig självt genom en djup och starkt utvecklad opinion därför.

1909 skedde en omröstning om denna förbudsfråga. De röstande fingo uttala sig om följande sats: »Svenska män och kvinnor, som inse den fara, rusdryckerna utgöra för folkhälsa och samhällsutveckling, förklara oss härmed anse, att tiden nu är inne (1909) för påbörjande av ett fullständigt och permanent rusdrycksförbuds genomförande i vårt land.» Den statistik, som upprättades, och den karta däröver, som utsänts, ådagalägga, att opinionen härför var mycket växlande i olika delar av landet. I ett län, Jönköpings län, voro över 80 % av invånarna anhängare av den uppfattningen. I andra växlade det nedåt. Men över 50 % av Sveriges vuxna befolkning över 18 år, kvinnor och män, röstade därför, med undantag för två områden i landet söder ut. Det ena var Kronobergs, Kristianstads och Blekinge län och det andra Malmöhus, Hallands och Göteborgs och Bohus län. Nu mena vi, att det lokala vetot möjliggör för oss att få fram förbudsfrågan, där den är mogen, och lämnar åt oss möjligheten öppen att kämpa fram den även på platser, där den ännu icke trängt fram, så att man kan säga, att det finnes en övervägande majoritet och en övervägande opinion för förbudet. Därför hålla vi på det lokala vetot.

Det svenska nykterhetsfolket lever och kämpar i den övertygelsen, att det är en stor fosterländsk gärning det begår. Det ser i denna kamp en försvarsrörelse av det allra viktigaste slag för vårt land. Det anser, att det gör sin plikt, när det inbjuder alla, som vilja bringa offer för vårt folks utveckling och framtid, att deltaga i denna kamp.

Jag skall sluta med att citera några ord av min frände Frithiof Holmgren, vilken herr von Zweigbergk också citerade här i kammaren, då det gällde den kommunala rösträtten. Frithiof Holmgren var ingen omstörtningsman, han var en varmhjärtad och klarsynt man, som modigt talade ut, vad han tänkte. Han vädjar i samma dikt, som herr von Zweigbergk citerade, till det svenska folket och utropar:

»Fåfängt stängen I vägen, isar,
Framåt hellre, dit floden visar.»

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den ärade talaren på Kristianstadslänsbänken fann nödvändigt att gentemot professor Kjellén deklarera, att det var hans bestämda mening, att i fortsättningen

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

hålla på den kommunala folkomröstningen. Jag får säga, att det dock föreföll mig egendomligt, att en sådan deklaration gjordes. Den var emellertid synnerligen behövlig, ty man har svårt att se meningen i det betraktelsesätt, som denne talare företräder i fråga om den kommunala folkomröstningen. Om man å ena sidan räknar med, att första kammarens mening på denna punkt är så orygglig, så omöjlig att bryta, att man därför, för att i lagstiftningsavseende för närvarande få något alls, bör taga vad som bjudes, och om man samtidigt förklarar, att det lokala vetot i sig självt är skäligen värdelöst som nykterhetsreform — vad betyder det då, att man samtidigt hänvisar till, att det i och för sig innebär en ur formellt kritisk synpunkt riktig omröstningsform? Man frågar sig ovillkorligen: Är denna omständighet tillräcklig för den ärade talaren att vidhålla tanken på vetot såsom ett politiskt partis huvudfordran? Om det är så, att det lokala vetot är i sak värdelöst, varför då kämpa för det i fortsättningen? Varför då icke uppsöka andra mer effektiva vägar för att nå nykterhetsresultat? Varför icke av uppgivelsen nu draga den naturliga slutsats, som man med skäl bör draga av deras uppträdande, som vilja taga kompromissförslaget? Att blott säga: »jag kommer i fortsättningen och i anslutning till ett demokratiskt krav att hålla på vetot» — är väl icke motiv tillräckligt för den, som vill vinna något praktiskt resultat. Det är väl icke för att kunna upvisa vissa formella programpunkter som ett parti strävar, utan för att uppnå någonting som ger åt folket, — och det är det det här gäller — ett verkligt värde eller skydd.

Den ärade talaren ställde upp mot min kritik en hänvisning till fyra andra ledamöter i nykterhetskommittén, som på ett helt annat sätt värdesatt den föreliggande reformen än vad jag gjort. Nog skulle jag varit mera tacksam, om han på denna punkt hade kunnat uppvisa, att de erinringar jag gjorde mot den nu erbjudna försäljningsreformens innehåll ginuge på sidan om saken och icke vore hållbara. Nog skulle detta vara ett mera verkningsfullt sätt att ådagalägga det obefogade i min kritik. Icke kan man erkänna såsom ett vederhäftigt bemötande i sak en hänvisning till, att andra hava en annan uppfattning. Det kan ensamt omöjligen vara en övertygande argumentation.

Den ärade talaren förde sedan in diskussionen på ett område, där det är motbjudande för mig att följa med. Jag skall därför icke mycket gå in på den saken. Jag vill blott — när den ärade talaren särskilt uppträdde till beröm för en enskild man, som utövade verksamhet på detta område, — ett uttalande som jag icke i och för sig ogillar — säga, att det finnes många hundra andra, tusentals andra i landet, som satt in på denna fråga, visserligen kanske mindre framstående egenskaper, men lika mycket offervilja, lika mycket personliga uppoffringar, i arbete och medel, som denne, utan att det renderat dem från något håll annat än hån och smädelse.

Jag vill slutligen beträffande ett citerat uttalande ur en tidning därom säga, att jag skall i den punkten icke ingå i något bemötande. Talaren har ju medel att på samma område och på samma

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

sätt, som det här framförda uttalandet gjordes, öppna diskussion om det uttalandets innebörd. Jag vill endast säga, att jag tillerkänner talaren ingen som helst rätt eller befogenhet att här fälla förkastelsedomar över andra personer och deras uppfattningar. Någon ställning, som berättigar honom till domarposition i kammaren, förefinnes icke.

Till sist får jag i själva sakfrågan säga: När det är uppenbart, eller åtminstone borde vara uppenbart för alla, att det förslag, som man nu yrkar bifall till, ingalunda på det sätt som man på ett och annat håll tror, blir en sådan lösning av frågan, att den i någon mån kan minska striderna på detta område eller kan betecknas som ett *verkligt* avgörande framsteg, förefinnes det då icke anledning för kammaren att taga under övervägande, huruvida icke kammaren kunde vara med om reformen sådan att den från alla håll erkännes vara en verklig lösning, när därmed inga som helst landsnyttiga intressen skadas?

Man brukar vid en del politiska högermöten avsluta dessa med hänvisning till orden: »Gud bevare fosterlandet! Ringa är allt annat se'n.» Borde icke de orden här omsättas i gärning? Jag tror, att en djupgående nykterhetsreform skulle gagna fosterlandet. De andra hänsyn, varom man talat, äro i förhålande därtill så små och obetydliga, att de icke böra vara avgörande för kammaren, när det gäller att taga position till det återremissyrkande, som framställts. På den vägen kan man komma fram till en reform, som är en verklig sådán.

Jag hemställer fortfarande om bifall till återremissyrkandet.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Endast några ord. Först en personlig anmärkning med avseende på herr von Zweigbergks yttrande. Hans uttalande utmärkte sig, som vi alla tydligen funno, för en genomgående klarhet, men det fanns dock en mörk punkt i detsamma, så vitt jag fattade honom rätt. Han syntes vilja göra gällande, att jag i mitt föregående anförande skulle hava gjort något ofördelaktigt uttalande angående doktor Bratt. Med anledning därav vill jag säga, att jag varken i mitt anförande nu eller vid något som helst vare sig offentligt eller enskilt tillfälle har gjort något uttalande, som skulle vara ofördelaktigt för doktor Bratt, utan jag hyser tvärtom för den mannens energi, målmedvetenhet och idealitet den allra största aktning.

Jag har nu endast att tillägga, vad själva saken angår, att enligt min mening yrkandet om återremiss, ifall det skulle bifallas, endast kan leda till, att förslaget faller. Detta yrkande har nämligen skett med den motivering, att ett nytt förslag borde komma fram, i vilket det lokala vetot skulle införas. Då jag för min del hyser den bestämda uppfattningen, att det skulle vara lyckligt, om detta sammanjämkningsförslag av kamrarna nu antoges, är det därav tydligt, att jag på det allra bestämdaste måste för min del sätta mig emot återremissyrkandet. Jag talar naturligtvis endast å mina egna vägnar, då jag yrkar bifall till det föreliggande förslaget. Men då jag avstyrker återremissförslaget, vilket ju skulle innebära ett insättande

Sammanjämkningsförslag ang. bränn- vins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

i förslaget av det lokala vetot, uttalar jag en mening, som mina meningsfränder vid upprepade tillfällen hava förklarat vara sin.

Herr Ljunggren, Elof: Herr talman! Endast ett par anmärkningar i största korthet skulle jag vilja göra med anledning av yttranden under debatten.

Det var särskilt med anledning av herr Karlssons invändningar gent emot mig och mitt citerande av hans yttrande 1916, som jag skulle vilja i allt korthet säga, att jag icke förbisett, att det då gällde herr von Hofstens förslag, men skulle den lagens antagande kunna åberopas som hinder för den kommunala folkomröstningens senare antagande endast för sig, gäller detta i än högre grad, enligt min mening, om första kammaren har en än mera effektiv försäljningslag sådan som den nu föreslagna att hänvisa till.

Beträffande herr Östbergs påstående, att jag i utskottet icke haft något att erinra i fråga om 4-litersgränsen vid behandlingen av min motion, tager jag för givet, att det beror på ett minnesfel. Jag yrkade ursprungligen bifall till motionen, således på en maximigräns av 2 liter, men i hopp att det skulle kunna bli *enhällighet* i utskottet om ett förslag på 4-liters gräns gick jag med på det, då i förslaget ingick en maximigräns av 2 liter för det *egentliga* brännvinet. Då utskottet emellertid senare frångick detta, hade jag icke anledning till annat än yrka bifall till 2-litersgränsen. Skulle bevillningsutskottets förslag komma inför kamrarne, kommer det att åtföljas av min reservation till förmån för 2-litersgräns.

Talaren frågade vidare, varför, som han yttrade, avslagsyrkandet kommit i återremissyrkandets form. Ja, det är ju lätt genomskådat. Jag hade nämligen en om icke stor dock liten förhoppning om, att möjligen vid ett förnyat beprövande första kammaren skulle kunna ändra sin ståndpunkt. Det har visat sig, att första kammaren har gjort det förr. Det visade ju herr Tryggers yrkande om bifall till sammanjämkningen i dag. Det var väl icke många i fjol, som trodde det, då det sades ifrån, att det sista budet, som kom från det hållet, var herr von Hofstens försäljningslag. I dag har i alla fall det sista yrkandet från i fjol övergivits. Jag är verkligen så pass optimist, att jag i olikhet med herr Karlsson kunnat tro, att även första kammarens majoritetsparti möjligen kan bättra sig och vid närmare betänkande kunna se saken bättre. Nu har det senare anförandet från herr Trygger, som vi hörde, emellertid visat, att det f. n. finnes föga hopp.

Det var en punkt i herr von Zweigbergks anförande, som jag vill beröra med ett par ord. Herr von Zweigbergk sökte misstänkliggöra mig, för att jag med en viss ringaktning skulle betrakta den opinionsyttring, som kommit från vissa akademici. Det beror ju på, hur man tolkar detta yttrande, men från min sida var det icke meningen, att det skulle innebära någon ringaktning. Beträffande deras ståndpunkt till nykterhetsfrågan har jag visserligen icke förbisett att de angivit sig som absolutister, jag har betecknat dem som verkliga nykterhetsvänner, de må sedan vara absolutister

eller icke. Jag ber få säga herr von Zweigbergk, att jag till nykterhetsvännerna icke bara räknar absolutister utan även verkliga moderatister, och vare sig nämnda akademici äro det ena eller det andra, är för mig i detta fall likgiltigt. Men jag ber få påminna om vad jag yttrat, såvitt andra också fått den missuppfattningen därav. Jag har sagt, att jag på intet sätt underskattar uppriktigheten i deras deklaration. Än mindre underkänner jag det allmänna nykterhetsintresse, som otvivelaktigt ligger till grund för densamma, men jag är icke så säker på, att vederbörande hunnit fullt ut göra sig reda för konsekvenserna av den kapitulation, vartill man uppmanar riksdagen. Det får jag verkligen säga, att det icke innebär något uttalande av missaktning, om man icke tilltror dem att genomskåda konsekvenserna av detta lagförslag, bättre än de, som haft med sakens handläggning att göra. Beträffande de nykterhetsvänliga akademici är jag naturligtvis den siste, som skulle underskatta den betydelse deras arbete har. Om herr von Zweigbergk känner till saken, vet han nog, att det är mer än 20 år, sedan jag började nedlägga arbete för att vinna den studerande ungdomen, genom den de bildade kretsarna och akademici för nykterhetsfrågan för att den fortast möjligt skulle bringas till sin lösning, men aldrig hade jag trott, att den nykterhetsvänliga akademiska ungdomen här i första kammaren skulle kunna åberopas och tagas till intäkt *mot* tillmötesgående av ett gammalt nykterhetsvänligt folkkrav, som för många tiotal år sedan ställts upp som synnerligen viktigt att få löst. Aldrig hade jag kunnat tänka, att man skulle åberopa den akademiska ungdomens utlåtande för att *förhindra* svenska folket, dess till myndiga år komna män och kvinnor rättighet att inom kommunerna med var sin röst säga ifrån, huruvida spritförsäljning eller icke inom kommunen skall förekomma. För min del får jag ock med anledning av vad här förekommit säga, att när man i många hårda år på nykterhetsrörelsen nedlagt sin bästa kraft för att åstadkomma det bästa möjliga av densamma, och hundratusental offrat detsamma, så är det mer än hårt att endast avspisas med ett visst förakt och hån. Det kan icke vara rätt, att det endast skulle vara en enda man i hela Sveriges rike, till vilken man hade anledning, när man behandlar denna viktiga sak i denna kammare, att giva en särskild eloge.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Jag tror, att fosterlandets bästa kräver, att man lägger i folkets egen hand makt att värja sig mot spritmissbruket. Jag kan icke förstå den rösträttspolitik, som vill lägga hämsko på svenska folkets strävan att skaffa sig en bättre ställning i kampen mot de förödande rusdryckerna i vårt land.

Jag har ingen anledning, herr talman, att frånträda mitt yrkande om återremiss, även om jag fått visshet, att majoriteten denna gång icke reflekterar på detta förslag.

Herr von Koch: Jag har icke begärt ordet för att yttra mig om försäljningsreformen. Jag har vid ett föregående tillfälle klart uttalat min uppfattning, att denna reform, särskilt vad Stockholms nykterhetsförhållanden beträffar, kommer att betyda ett alldeles

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

ofantligt framsteg, en mycket omfattande nykterhetsåtgärd. Varför jag här ville säga ett par ord, var därför, att herr Kjellén tillät sig om den kommunala folkomröstningen göra det påståendet, att det bland nykterhetsvännerna i fråga om denna omröstning utbildat sig en *dogm* och råder en *fördom*. Jag tänkte, när jag hörde detta uttalande, hur svårt det är för människor, som leva i olika samhällsställning och bekänna sig till olika ideal, att förstå varandra. Den s. k. överklassen har i det stora hela stått borta från vår tids stora folkrörelser och har därigenom icke kunnat lära sig förstå, vad som rör sig hos de djupa folklagren. Det bör väl dock vara lätt att förstå, att det skall vara tämligen svårt för dem som burit dagens tunga i det stora nykterhetsarbetet att ett tu tre vara på det klara med att frångå den uppfattning om ett visst nykterhetsmedel, och den uppfattning om detsamma som de under lång tid haft. Det är ju så, att nykterhetsvännerna fått klart för sig och fått stöd för den meningen från utlandet, icke minst från Amerika, att det lokala vetot är av utomordenligt stort nykterhetsvärde. Jag anser det icke tjäna något till att dölja, varför det måste hava så stort värde. Det är naturligtvis ett första steg fram mot det förbud, nykterhetsvännerna kämpa för. Nykterhetsvännerna ha ansett riktigare att i fråga om detta förbud gå långsamt och försiktigt till väga och förbinda detsamma med ett genomgripande upplysningsarbete. Och jag vill fråga herrarna som icke dela deras uppfattning om förbudet i och för sig, om det icke ändå kan vara något att taga vara på i denna nykterhetsvännernas uppfattning, att man icke brådstörtat bör genomdriva denna stora reform, utan lugnt söka sig vägen fram genom att bearbeta den allmänna opinionen och verka genom upplysning.

Jag vill till sist fråga: Vad sker, ifall riksdagen tager denna försäljningsreform utan lokalt veto? Jag tror, att man på förhand kan säga, att en stor massa av nykterhetsvännerna icke komma att erkänna denna reform såsom ägnad att lösa den fråga, som man föresatt sig att lösa, utan skola gå till storms på nytt för att få förbudet, och antagligen då på andra vägar än hittills. Kanske man kommer att använda samma vägar, som i Ryssland och även i Finland ansetts vara riktiga för att få förbudet, och vi skulle då i denna fråga få ännu häftigare strider än förut, vilket skulle alstra mer bitterhet och söndring vid denna frågas behandling än någonsin förut. Om vi däremot nu ena oss om att samtidigt med denna försäljningsreform giva nykterhetsvännerna det arbetsmedel, som de i årtionde begärt, kunna vi för en gångs skull komma till samling i en stor nationell fråga. Vad det skulle betyda för hela samhällsarbetet, vårt folks utveckling och landets lugn under denna upprörda tid, det behöver jag icke upplysa kammaren om.

Nu är det visserligen sant, att majoritetspartiets ledare redan förklara det såsom omöjligt att reflektera på frågan om att förbinda denna försäljningsreform med det lokala vetot. Men jag har märkt förr, att det icke är så omöjligt att vinna många personers intresse, för att få en *verkligt tillfredsställande* lösning till stånd. Jag kan därför icke underlåta att till den kraft och verkan det hava kan

uttala den förhoppningen, att det ändå skall vara möjligt för dem, som ha makten i denna fråga för närvarande, att ännu en gång betänka sig, om det icke vore möjligt att genom ett förlösande ord giva sin anslutning till den lösning nykterhetsvännerna landet runt under årtionden enat sig om och så varmt önskat få genomförd.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

Herr von Zweigbergk: Jag begärde närmast ordet för att försöka klara upp ett mellanhavande, som uppstått mellan mig och herr Trygger. Det torde vara rätt lätt gjort, då något sådant mellanhavande egentligen icke existerar. Det vill säga, det existerar icke med min vilja och avsikt. Det torde förhålla sig så, att jag råkat begagna ett uttryck, som givit intryck av att syfta på den ärade talaren på Stockholmsbänken. Jag har emellertid aldrig ett ögonblick tänkt på att förebrå herr Trygger något i det antydda avseendet. Han har, så vitt jag vet, aldrig gjort sig skyldig till något sådant. Dessutom begagnade han ju tillfället till att giva åt den man, som det var fråga om, ett erkännande, som var väl förtjänt och säkerligen skall särskilt tacksamt inkasseras i betraktande av det håll, varifrån det kom.

Vad åter talaren på Örebrolänsbänken angår, kan jag knappt i närvarande stund tro att jag har något mellanhavande med honom heller. Han har haft den älskvärdheten att förklara, att han för sin del med nykterhetsvänner menar icke blott absolutister och att han har full respekt och erkänsla även för det arbete, som gjorts från moderatistiskt håll. Om jag än icke tror, att han sätter värde härpå, vill jag dock kvittera detta med att nu bekräfta vad jag många gånger haft anledning uttala, eller att jag väl förstår värdet av det oerhört stora arbete, som den absolutistiska organiserade nykterhetsrörelsen haft att utföra. Dess betydelse kan svårligen överskattas.

Varför jag i dag kommit att särskilt tala om representanterna för ett annat system, den individuella kontrollens system, borde vara lätt att förstå. Frågan handlar ju nu om, huruvida man skall komplettera detta individuella kontrollsystem genom antagandet av en försäljningslag, som ger möjlighet att göra det arbete, som på detta område nedlagts, till ett verkligt systematiserat och rationellt genomfört system. Att man i det sammanhanget talar om den man, som framför alla företräder detta system, torde vara fullt naturligt. Detta system, som på grund av sin främste representants förtjänster om detsamma även kallas det Brattska, är visst icke det system, som för närvarande tillämpas exempelvis i Stockholm och som delvis lyckats lägga brännvinet under bolagskontroll, individuell kontroll. Detta är ingalunda något verkligt Brattsystem. Det verkliga Brattsystemet kräver för att kunna godkännas naturligtvis också, att de mycket stora gluggar, som även på brännvinsutskänkningens område finnas, så vitt möjligt utfyllas, och kräver dessutom, att även öl och vin läggas under kontroll. Först när det skett, har man rättighet att tala om ett Brattsystem, men icke förr. Talaren på Gävleborgsbänken, som framdrog en jämförelse mellan de olika resultaten av detta individuella kontrollsystem och den generella förbudsvägen exempelvis i Finland,

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

gjorde, så vitt jag förstår, icke den tillbörliga skillnaden mellan ett sådant förbudssystem, som nu tillämpas i Finland, och det verkliga kontrollsystem, som vore meningen att få, sedan försäljningslagen gått igenom. Det är för att skapa möjlighet, att det individuella kontrollsystemet verkligen skall bli vad det kan bli, som jag i närvarande stund är beredd att rösta för försäljningslagen.

Jag ger mig icke djupare in på detta ämne. Jag har förut i korthet antytt skälen varför jag även framdeles kommer att ge min röst för det lokala vetot, när det fortsättningsvis framlägges. Det är min övertygelse att det också inom ganska kort tid kommer att genomdrivas.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag skall bekänna, att om det förslag, som nu föreligger, hade förelegat för ett eller två år sedan, skulle jag i varje fall hava kännt mig mycket tveksam, huruvida jag inte bort rösta för detsamma. Jag kanske hade gjort det, men om jag gjort det, vill jag också bekänna, att det hade skett med mycken stor självövervinnelse och med stor motvilja. Ty jag skulle alltid känt, att jag då gick med på någonting, som var en kapitulation av folkviljan inför första kammarens motstånd. Jag skulle känt det så, trots att jag nu hade måst erkänna och villigt också nu vill erkänna, att den föreslagna försäljningsreformen i nykterhetsavseende är av mycket stor betydelse.

Nu har min ärade vän, den vältalige talaren på Kalmarlänsbänken, jämförande den fråga vi här behandla, med den fråga som det kämpas om i världskriget — han är van att se även små frågor ur stora synpunkter — sagt, att annexionerna företrädesvis komma att göras från första kammaren och att vad andra kammaren skulle få vidkännas, endast vore »ett offer av en fördom för det allmänna bästa». Han betecknade sålunda kravet på lokalt veto endast som en fördom. Det är gent mot detta uttalande angenämt att kunna hänvisa till ett uttalande, som nyligen kom från en så ivrig anhängare av försäljningsreformen som talaren på Kristianstadsbänken. Vad han uttalade vill jag för min del till alla delar göra till ett uttryck för min egen uppfattning, då han framhöll, hurusom det lokala vetot i själva verket innebär en naturlig fordran på medbestämmanderätt i samhälliga angelägenheter för en part, som i denna fråga till sist blir hårdast prövad och hemsökt, nämligen kvinnorna såsom representanter för hemmet och barnen. När man emellertid ansett att det skulle endast vara en liten uppoffring av en fördom, — så ses det tydligen från herr Kjelléns och hans meningsfränders sida — att uppgiva kravet på lokalt veto, vill jag göra en parallell, som ligger ganska nära till hands. Mina ärade kolleger i denna kammare erinra sig tvivelsutan, hurusom för två år sedan en vältalig stämma, den vältaligaste vi väl här ha hört, höjdes för att söka förmå denna kammare att endast till hälften gå med på den fordran, som framställts från andra kammarens sida och huru — det är kanske för mycket att säga indignerat, men i alla fall, obevekligt bestämt denna kammare avvisade hans

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

hemställan. Det är sålunda intet tvivel om, att det skulle vara en stor eftergift från andra kammarens sida, trots det försök att låta orden få makt över tanken, som gjorts från herr Kjelléns sida.

Blott i förbigående skall jag något beröra en liten tvistefråga, som uppstått mellan sistnämnda talare och herr von Zweigbergk, huruvida genom ett bifall till föreliggande sammanjämkningsförslag det lokala vetot skulle vara uppgivet eller icke. Därom kan man naturligtvis hava olika mening. Men jag skall tillåta mig att uttrycka den gissningen, att, om försäljningsreformen nu antages av riksdagen utan lokalt veto, det möjligen skulle medföra den konsekvensen, att nykterhetsvännerna kasta det lokala vetot över bord och direkt gå på förbudet. Herr von Koch var inne på den tankegången, och jag tror att den har skäl för sig.

Men jag skall icke uppehålla mig vid detta utan endast hålla mig till det faktum, att ett bifall till föreliggande förslag skulle, huru man än vänder sig, innebära en kapitulation av andra kammaren inför första kammaren. Detta skulle jag som sagt till äventyrs kunnat finna mig i för ett år sedan, då jag ansåg, att det icke fanns någon som helst utsikt att kunna övervinna det motstånd denna kammare reser mot kravet på lokalt veto. Detta uppfattas nämligen, såsom innebärande en första början till en utjämning av den kommunala röstskalan, och något sådant måste naturligtvis till varje pris avvisas av denna kammare, för vilken den första och sista fosterländska plikten är att bevara sin egen maktställning. Men, mina herrar, situationen är nu en annan. Det är visserligen i dag den 2 maj, 1 maj har passerat lugnt, och det kan ju därför hända, att en och annan hängiver sig åt den föreställningen, att den folkopinion, som såg hotande ut, nu lagt sig, att den är något, som man icke vidare behöver räkna med. Jag tror, att det icke finnes något skäl att vara sangvinisk. Denna opinion är dessvärre så starkt motiverad av en hel del företeelser icke minst sådana, som omedelbart beröra hemmen, hustrur och barn, att jag tror, att man icke kan räkna med, att den går över så snart. Under sådana förhållanden, börjar hela den maktställning från vilken första kammaren avvisat det lokala vetot mer och mer te sig som en koloss på lerfötter, vilka kanske hålla på att mjukna, och i en sådan situation vill jag icke medverka till andra kammarens kapitulation inför första kammaren, det vill jag bestämt säga.

Man hotar med att reformen faller och uppmanar oss att tänka på konsekvensen av detta. Jag är icke rädd för konsekvenserna. Först och främt skulle denna reform icke träda i kraft förrän år 1919, och under den närmaste framtiden hava vi till följd av rådande kristid sådana restriktioner, att reformen är mera obehövlig. Och om det oförmodat skulle visa sig, att hela den demokratiska strömning, som nu går över världen, redan skulle vara slut inom ett år och om första kammaren, då skulle avvisa det anbud som den nu axepterat, så må den göra det, jag är inte rädd för det heller, det blir väl icke sista ordet i frågan i alla fall, föreställer jag mig.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Nu kan man säga, att detta är politik. Ja, det kan man säga. Men den ärade talaren på Kalmarlänsbänken anlade också en politisk synpunkt på frågan, framhållande att förslaget skulle åstadkomma en verklig och djup tillfredsställelse även ur allmän politisk synpunkt. Och jag tror icke, huru man än vänder sig, att det är möjligt, att i denna fråga komma ifrån de politiska synpunkterna; de ha varit tillräckligt framträdande vid alla föregående tillfällen då den behandlats.

Även om denna fråga genom det beslut om återremiss, som fattats av andra kammaren, kommer att falla, vill jag säga, att en nykterhetsreform, som dikteras av ledaren för första kammarens majoritetsparti — dess ledare började debatten med att taga sammanjämkningsförslaget under sina vingars skugga och framförde detsamma därigenom på ett nästan demonstrativt sätt såsom ett uttryck för första kammarens mening i frågan — en sådan reform är jag under nuvarande förhållanden icke benägen att acceptera. Jag ber därför att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr Alkman: Herr talman! Det återremissyrkande, som, såsom vi nyss hört, alldeles nyss antagits av andra kammaren, riktade ledaren av denna kammares majoritetsparti för några ögonblick sedan till kammaren en alldeles bestämd och i mycket kraftiga ordalag hållen maning att icke bifalla. Detta hans yttrande fälldes visserligen, om jag förstått honom rätt, såsom ett yttrande endast för hans egen del, men på samma gång yttrade han också, att han tog för alldeles givet, att kammaren i fråga om det lokala vetot, för vars skull han avböjde återremissen, skulle behålla sin tidigare intagna ståndpunkt. Detta hans uttalande gjordes utan någon som helst motivering, och man kan därför absolut icke veta, varför, enligt hans mening, kammaren även i år icke skulle under några förhållanden kunna vara med om att ett beslut i denna fråga skulle få innehålla någonting om lokalt veto i någon form.

För att komma till en grundad uppfattning av det verkliga skälet till talarens mening om det lokala vetot, får man gå tillbaka till tidigare yttranden. Jag tror då, att man kan sammanfatta saken så, att skälen egentligen äro två, ett mindre och ett större. Det mindre skälet har herr Trygger i ett i fjol fällt yttrande gent emot herr Thyrén uttryckt så, att han icke kunde vara med om lokalt veto därför, att det enligt hans mening skulle föranleda ett avstannande av nykterhetsrörelsen. Jag undrar, om detta skäl verkligen är så starkt. Skulle inte snarare, tror jag, både herr Trygger och hans parti vara ganska nöjda, om nykterhetsrörelsen avstannade? Jag tror, att vi allesamman skulle vara nöjda, om nykterhetsrörelsens mål vunnes i så måtto att nykterhetsrörelsen på det enda verkligt naturliga och möjliga sättet avstannade. Det är nog icke rädslan för ett avstannande av nykterhetsrörelsen, som är det verkliga skälet mot det lokala vetot utan i stället det gamla kända politiska skälet eller fruktan för, att det lokala vetot skulle bli ett prejudikat till förmån för en utsträckt kommunal rösträtt i det hela. Men jag tillåter mig då att

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

fråga: Är det verkligen möjligt, att detta skäl kan verka med samma styrka på denna kammares majoritet i år som det verkade ännu i fjol? Nog ha vi allesamman haft en känsla av, att man även i denna kammare i viss mån är på glid även i fråga om den kommunala rösträtten. Jag tror, att vi för en ganska kort tid sedan här i kammaren hade ett ganska starkt intryck av, att någonting sådant är å färde, i det att herr Trygger på en direkt förfrågan, huruvida han fortfarande vidhölle den bestämda non possumus-ståndpunkt i frågan som han dock ganska nyligen bekänt sig till, icke svarade någonting alls. Man fick den uppfattningen, att det icke var bekvämt att på den frågan längre svara ja. Men om man får tolka detta uteblivna svar som jag för min del tolkar det — jag tror för övrigt, att många både av majoriteten och minoriteten i denna kammare haft en känsla av att det borde och kunde tolkas så — och har man därtill en förkänning av att man icke blott får finna sig uti att stora strider komma att uppstå, utan att man även får finna sig uti att göra väsentliga eftergifter, då frågar jag: Har verkligen detta gamla skäl i detta nu hela den betydelse som det hade för denna kammare så sent som i fjol? Om det, såsom jag för min personliga del föreställer mig, icke längre har denna betydelse, vad kan det då vara för anledning för kammaren att i detta nu motsätta sig att i likhet med andra kammaren taga sig några dagars funderande på, huruvida det icke skulle vara möjligt att nu få en verklig uppgörelse till stånd i nykterhetsfrågan? Den uppgörelse, som nu föreligger, är tydligen icke någon sådan verklig uppgörelse. Vi hava nyss hört även från sådana håll, där man är fullt beredd att taga den uppgörelse, som nu föreligger, att stridsämnen och kanske ännu större stridsämnen än det lokala vetot i omedelbart sammanhang därmed under den närmaste framtiden komma att visa sig. Skulle det icke då vara bättre att nu försöka om man icke genom en återremiss skulle kunna finna någon utväg att åtminstone för tillfället få fred i stället för att framkalla ett beslut, varigenom i själva verket ingen fred vinnes?

Då jag för min del anser alla skäl tala för bifall till yrkandet om återremiss, skall jag, herr talman, be att få instämma i detta yrkande.

Herr Ljunggren, August: När man i denna sena timma begär ordet, kanske man egentligen borde be såväl talmannen som kammaren om ursäkt, men jag för min del kan verkligen icke underlåta att fästa mig vid ett par uttalanden av ledaren för kammarens högerparti, herr Trygger.

Jag har förut under åren icke velat att för min ringa del ingå i något som helst meningsutbyte med herr Trygger, som står så högt och har så stort inflytande, att det icke tjänar någonting till för en ringa man i ledet att säga sin mening. Men dessa uttalanden, som han här i dag fällt, hava upprepats i bygderna av mindre profeter och även trotts av en hel del av allmänheten.

Jag syftar först och främst på herr Tryggers uttalande, att man skall försöka hålla utanför nykterhetsfrågan sådana frågor, som

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

äro av allmän politisk betydelse men för nykterhetens befrämjande av tvivelaktigt värde. Jag undrar, om det är någon i denna kammare, som känner igen de där gamla fraserna, när det gäller att försöka komma undan det besvärliga kravet på folkets självbestämmanderätt beträffande rusdryckshanteringen. Herr Trygger säger, att det är politik att kräva en sådan rätt, men vad skall det då kallas, som herr Trygger och hans parti tillämpa, när de begagna alla medel och den makt som den 40-gradiga fyrkskalan giver dem att undanhålla svenska folket denna, enligt min mening, solklara rättighet. Detta kanhända icke kallas politik, men för min del har jag fått den bestämda uppfattningen, att det är politik i detta, nämligen ren och klar högerpolitik.

Är det verkligen så som herr Ekman i Jönköping uttalade för någon månad sedan, att striden om det lokala vetot förgiftar vårt politiska liv, så finnes det nu för herr Ekman i Jönköping, för herr Trygger och för hela högern ett tillfälle att få bort det, som förgiftar det politiska livet; och det kunde kanske ha en viss betydelse i dessa dagar, att det åtminstone vidtages någon liten åtgärd för att verka i denna riktning. Men annars tycker jag, att herr Trygger med sin stora intelligens mycket väl borde förstå — och han förstår det också tvivelsutan mycket väl — att det krav, som rests först från högerhåll och sedan från hela svenska nykterhetsrörelsen, icke har framkommit i något politiskt syfte. Vi begära icke någonting bättre än att högern skall hjälpa oss från detta, som enligt högerns mening är ett politiskt kampmedel. Och vidare skulle jag vilja säga, att när herr Trygger kallar det för en politisk uträkning — jag förmodar att man menar att någonting sådant ligger under det lokala vetot — så har han i själva verket erkänt, att svenska folkets majoritet står på vår sida. Ty skulle det förhålla sig annorlunda, kan åtminstone jag för min del icke begripa, att man ur politisk synpunkt skulle ha den ringaste nytta av att hålla på detta krav.

Det var ett annat yttrande, som herr Trygger fällde, som icke heller är nytt men som icke desto mindre är ägnat att tilldraga sig uppmärksamheten och som i detta sammanhang har den allra största betydelse. Herr Trygger klagade över det sätt, varpå man behandlar deras intressen, som ägnat sig åt här ifrågavarande näring. Jag vet nu icke, på vilka herr Trygger i första rummet syftade, men om det exempelvis gällde bryggerinäringen, vill jag erinra om att i Stockholm den största i branschen lämnar en utdelning av, om jag icke minnes fel, 18 %. Och dessutom är det icke obekant, att de som speciellt ägnat sig åt denna näring — jag talar nu icke om arbetarna, ty de få hålla till godo med den lön, som bestås dem, utan om dem, som utöva ledningen och som med sin verksamhet skydda den — icke såsom herr Trygger förmenar äro illa behandlade i sin hantering, utan alla som känna förhållandena veta mycket väl, att det snarare är motsatsen.

Vidare sade herr Trygger, att endast de som frigöra sig från ett objektivt bedömande kunna betrakta denna näring på annat sätt

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

än varje annan näring. Ja, herr Trygger som är jurist och politiker vet mycket väl, att denna näring alldeles icke befinner sig i samma predikament som övriga lovliga näringar. Lagen uppställer helt andra grunder för denna närings utövande än för andra, och det skulle väl vara besynnerligt, om land och folk, när de vidtaga åtgärder på detta område, icke skulle kunna göra det utan att hålla profiten uppe precis på samma nivå som den för närvarande befinner sig.

Slutligen, och det är i detta sammanhang enligt min mening det viktigaste, avgav herr Trygger, om jag antecknat rätt, en deklaration, som skulle gälla alla dem, som här i dag rösta för detta sammanjämkningsförslag, när han yttrade: Vi som rösta för detta sammanjämkningsförslag hysa den bestämda meningen, att ersättningsfrågan skall ordnas efter billighetens och rättvisans krav. Nåja, herr Trygger, som alltid är försiktig i formuleringen och ordnar det så, att han formellt kan klara sig, om han skulle angripas, har tillfogat »efter billighetens och rättvisans krav». Men om han nu har den uppfattningen, som han gav uttryck åt i sitt första anförande, att rusdryckshanteringen redan nu med den lagstiftning vi för närvarande hava är synnerligt illa åtgången, kan man ju mycket väl förstå, vad det ligger i denna deklaration, och man kan också mycket väl förstå, att med det inflytande han har, statsmakterna, i fall de skulle tillmötesgå skrivelseförslaget, givetvis komme att fästa den allra största vikt vid ett sådant uttalande från ett så inflytelserikt håll. Jag tillsporde genast en medlem av herr Tryggers eget parti, vilken uttalat sig i denna fråga vid föregående riksdagar, om han ville underskriva denna deklaration, men han förklarade, att det ville han visst icke göra. Och ännu mindre vilja troligen de vänstermän, som eventuellt rösta för sammanjämkningsförslaget underskriva denna deklaration. För min del har jag i varje fall ansett nödvändigt att fästa uppmärksamheten på detta, enligt min mening, synnerligen anmärkningsvärda uttalande för att åtminstone bereda tillfälle för dem, som eventuellt i hastigheten icke fäst sig mycket vid det att taga ståndpunkt i denna viktiga fråga.

Herr Kjellén sade ett ord om dogmer och realiteter, och han är icke ensam om den uppfattningen, som betraktar det lokala vetot som en dogm. Här har från motsatt sida i kammaren, från Kristianstadsbänken, deklarerats anslutning till kravet på det lokala vetot, och man har avgivit ett bragelöfte — förmodligen för att stärka en del, som skulle varit benägna att släppa det för ögonblicket — att man visst icke tänker att släppa det för alltid utan ämnar arbeta för dess genomförande även i framtiden. Men även från det hållet, från herr v. Zweigbergks sida, har vid upprepade tillfällen fällts samma omdöme om det lokala vetot, nämligen att det skulle vara en dogm, så att i det fallet tror jag, att herrar Kjellén och v. Zweigbergk kunna taga varandra i hand — åtminstone om man får döma av föregående uttalanden. Det förhåller sig nu så, att man ute i landet på en del håll försöker

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

söva sitt samvete med denna enligt min mening mycket ohållbara tröst.

Herr Kjellén är emellertid icke okunnigare på detta område än att han mycket väl vet att det icke är någon dogm, när man vill hava bort den 40-gradiga röstskalan här i landet vid votering angående rusdryckshanteringen. Jag ber att få säga majoriteten i kammaren, att det icke här är fråga om dogmer, utan det är, herr Kjellén, realiteter, som de svenska nykterhetsvännerna varit medvetna om och haft att göra med i årtionden. Herr Kjellén skall åtminstone icke lyckas att inbilla de organiserade nykterhetsvännerna om motsatsen. Jag undrar, huru högern här i kammaren och ute i landet skulle ställa sig i fråga om sitt motstånd mot det lokala vetot, om detta verkligen icke vore en realitet.

Nu har herr Trygger visserligen sagt, att det är en politisk fråga, och många av hans meningsfränder säga detsamma, men jag tilltror åtminstone herr Trygger betydligt större tankeskärpa. Jag skulle tro, att hans motvilja mot det lokala vetot beror på att andra och större intressen stå på spel, ty det förstår säkerligen herr Trygger bättre än många andra, att antagandet av det lokala vetot icke skulle ha de verkningar, man målat ut för enfaldigt folk ute i landet, utan, om det över huvud taget vore möjligt att hindra utvecklingen när det gäller för folket att tillkämpa sig full medbestämmanderätt även på andra områden, skulle en lösning av *denna* fråga tvärtom bereda högern en liten hjälp, när det gäller att rida spärr mot utvecklingen i fråga om fyrkskalans slopande. Andra intressen stå här tydligen på spel, vilket de mera intelligenta mycket väl förstå, och det är där kärnpunkten ligger.

Här har det talats om en varaktig fred och herr von Zweigbergk har, i känslan av att detta tal måhända kunde avkyla någons iver för att gå med på kapitulationen, ansett nödvändigt att avgiva en deklaration för sin personliga del. Men jag tror, att herr Kjellén i det fallet varit klyftigare, när han talade om en »varaktig fred».

Herr Johan Östberg yttrade, att detta skulle vara en »beståndande lösning», och slutligen menade herr Ekman från Jönköping för någon månad sedan, att det vore nödvändigt att få nykterhetsfrågan »avförd från dagordningen».

Ja, det tror jag skulle vara av stort intresse för många att verkligen få denna fråga avförd från dagordningen.

Nu menar antagligen majoriteten i denna kammare, att den genom att votera avslag på yrkandet om återremiss och genom att över huvud motsätta sig kravet på genomförande av lokalt veto skall kunna nå detta mål.

Herr Trygger yttrade, att han för sin del icke kunde vara med om återremissyrkandet, och då han gjort detta uttalande, innebär det naturligtvis detsamma som att högerpartiet följer honom och att vi således icke kunna få detta förslag om återremiss till stånd. Men om det verkligen förhölle sig så, att denna fråga icke för högern blivit en partifråga, då kan jag för min del icke

finna något rimligt skäl, varför denna kammare — när nu andra kammaren beslutat återremittera ärendet — skulle behöva motsätta sig en återremiss till utskottet.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

För min del hyser jag visserligen inga sangviniska förhoppningar, men jag tror, att om kammaren ville gå med på återremiss och utskottet finge taga frågan under förnyat övervägande, borde det icke vara omöjligt att vid denna riksdag finna en lösning, som verkligen kunde lyfta denna fråga över partierna.

Jag vill sluta med att säga, att det ligger i högerns händer att åstadkomma en sådan utväg, att frågan lyftes över partierna, ty icke är det vi, som gjort den till en partifråga, utan det är högern. Jag hemställer om bifall till yrkandet om återremiss.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag skall nu icke inlåta mig på någon ytterligare sakdebatt utan endast anhålla att få bemöta några yttranden från föregående talare. Därvid skall jag börja med den siste talaren.

Han gjorde gällande, att jag i mitt första anförande skulle hava uttalat, att de näringsidkare, vilka sysslade med ifrågavarande hantering, skulle hittills ha varit illa behandlade. Detta har jag aldrig sagt; jag vet icke, varifrån talaren fått sin uppfattning. Jag tycker, att jag talade så tydligt som möjligt, och det är därför oförklarligt, hur han kunnat komma till ett sådant resultat. Däremot var det fullkomligt riktigt, såsom han sade, att jag yttrat, att de, som bifalla detta sammanjämkningsförslag, hoppas, att de ersättningar, vilka skola bestämmas, bliva avgjorda enligt billighetens och rättvisans krav. Jag trodde icke, att det vore så farligt att uttala en förvissning om, att rättvisa och billighet skulle göra sig gällande även på detta område. Men kanske var det för mycket sagt, då jag sade att denna förhoppning hyste *vi*, som rösta för sammanjämkningsförslaget. Därför skall jag gärna taga tillbaka och något justera detta yttrande och säga, att *jag* hoppas detta, och då har ju ingen någon anledning att klaga.

Herr Alkman hade ett yttrande, som jag måste på det allra kraftigaste reagera emot, ett yttrande, vilket, jag skulle vilja säga, visserligen överensstämmer med den ton, som på senare tid börjat göra sig gällande här i kammaren, men som alldeles bestämt strider mot de traditioner, vi varit vana vid här. Vi hava i denna kammare förr icke brukat förolämpa varandra. Det har herr Alkman dock gjort, då han yttrade, att jag och det parti, som jag har äran tillhöra, i själva verket skulle vara nöjda med, att nykterhetsrörelsen avstannade. Hur kan herr Alkman tillåta sig att kasta ett sådant påstående i ansiktet på oss, då vi bestämt uttalat vårt varma intresse för nykterhetens framsteg och dess ytterligare befrämjande? Med vad rätt tager man sig här för, att vid upprepade tillfällen angripa vår heder? Våra åtgärder och beslut få herrarna kritisera, hur mycket herrarna vilja, men herrarna få komma ihåg att vi hava ett människovärde, och det komma vi att tillvarataga och fordra aktning för. Sålunda: låt kritiken vara hur skarp som

Sammanjämkningsförslag ang. bränn- vins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.

(Forts.)

helst, men undvik att använda dylika yttranden, ty då slutar den angenäma samvaro, kan jag säga, som är tradition inom denna kammare. Och jag tror icke, att detta vore till nytta vare sig för herrarna, som gå den vägen, eller för oss andra. Det bleve blott till skada för det hela.

Sedermera hade herr Alkman ett uttalande, som var sakligt. Han gjorde gällande, att orsaken, varför första kammarens majoritet satt sig emot det lokala vetot, hade varit den, att majoriteten i själva verket däri såg en kommunal rösträttsfråga, och att sålunda, då första kammaren numera syntes vara på glid mot den allmänna kommunala rösträtten, funnes intet skäl för oss att hålla så skarpt emot det lokala vetot, ty det skulle ju följa med ändå, när man glidit ner för backen. Och herr Alkman behagade uttala, att min tystnad under debatten angående den kommunala rösträtten — då man bestämt uppfordrade mig att uttala min mening i frågan — skulle utgöra bevis på att jag befunne mig i spetsen för den där glidningen, och att jag följaktligen även för min del skulle hava uppgivit den gamla ståndpunkten.

Med avseende härå vill jag förklara, att orsaken, varför jag då teg, var den att jag ansåg någon särskild anledning för mig att taga till orda icke föreligga. Jag har den bestämda uppfattningen, att jag själv bör bestämma den tidpunkt, då jag skall yttra mig, och jag låter icke andra avgöra, när det skall ske. Då nämnda fråga en gång kommer upp på nytt, lovar jag, att jag skall giva klart besked, hur jag ser saken, sedan jag haft tillfälle att bedöma de skäl, som kunna föreligga.

Den ärade representanten på Karlstadsbänken förklarade, att trots det, att detta sammanjämkningsförslag i själva verket innebure en kapitulation från andra kammarens sida inför första kammaren, så skulle han, om förslaget förelegat för något år sedan, möjligtvis hava kunnat vara med om en sådan kapitulation, ehuru med stor, stor tvekan. Jag vill då inom parentes säga, att detta tal om andra kammarens kapitulation vilar enligt min mening på en fullkomligt felaktig uppfattning, ty med samma skäl kunde man påstå, att detta förslag från första kammarens sida innebär en kapitulation inför andra kammarens uppfattning. Alltså, fortsatte den ärade talaren, *då* hade han kunnat vara med om förslaget, men i år vore detta omöjligt. Den starka demokratiska strömning, som nu gör sig gällande, hindrade honom därifrån, ty denna demokratiska strömning hade gjort, att första kammarens maktställning för honom och för många — och jag är övertygad om, att han kan tala å mångas vägnar — tedde sig såsom en koloss på lerfötter. Att kapitulera inför en sådan koloss, det gör naturligtvis icke en så kraftig och modig och duktig man som den ärade representanten på Karlstadsbänken! Nu vill jag emellertid säga, att den ärade representanten skall icke vara så alldeles säker på att det blott är lerfötter som denna s. k. koloss står på. Ty denna koloss — huruvida detta yttrande nu är riktigt eller icke, det får stå för herr Hellbergs egen räkning, men vi kunna ju använda

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

hans uttryck — står på något, som hittills åtminstone i Sverige ansetts såsom ganska fast och kraftigt, nämligen på *lagens* grund. Följaktligen är det väl tydligt, att de, som utgöra medlemmar i denna lagligen utsedda kammare, så länge de sitta där komma att trots den ena eller andra demokratiska strömningen och trots dess styrka, alltid rösta och handla efter sin övertygelse om vad för landet är gagneligt. Skulle de göra annat, vore de sannerligen icke värdiga att sitta i denna kammare. Således tror jag, att detta skäl att icke bifalla sammanjämkningsförslaget icke är tillräckligt bärande, om man vill befrämja ett verkligt nykterhetsintresse.

Ja, nu har andra kammaren med 87 röster mot 82 beslutat återremiss. Detta visar, då andra kammaren icke avslagit frågan utan blott återremitterat den, att utgången i andra kammaren ingalunda är avgjord. Vi kunna icke återremittera, därför att återremissen tydligen är motiverad — och kan icke vara motiverad av något annat — med att det lokala vetot borde införas i förslaget. Det kunna vi icke vara med om. Då bleve det icke något sammanjämkningsförslag, som förelåge, utan då bleve det utan vidare så, att första kammaren komme att biträda andra kammarens beslut. Om vi däremot i denna kammare bifalla sammanjämkningsförslaget — och det ha åtskilliga av de varmaste nykterhetsvännerna tillstyrkt — blir följden blott den, att andra kammaren av utskottet erhåller uppmaning att fatta beslut. Och det är fortfarande min förhoppning, att kamrarna måtte komma till enighet, och att man sålunda får tillfälle att pröva, om detta förslag verkligen kan medföra ett gott och nyttigt resultat. Klart är ju, att förslaget icke kan utgöra sista ordet i denna fråga. Vi kunna ju aldrig säga sista ordet i någon fråga. Visar erfarenheten, att vi misstagit oss, måste frågan naturligtvis tagas upp på nytt. Men för närvarande utgör förslaget ett allvarligt försök att efter överenskommelse ernå ett resultat, som vi alla hoppas skola vara landet till gagn.

Herr greve och talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till sammanjämkningsförslaget.

Herr Ekman, Karl Johan: Efter vad som nu anförts, har jag icke mycket att tillägga. Jag vill blott erinra därom, att bevillningsutskottets ärade ordförande redogjort för de olika möjligheterna för sammanjämkning, och det framgick av denna redogörelse, att den enda möjlighet, som gärna kan komma ifråga, är det slags sammanjämkning som nu skett. Jag ber herrarna tänka på — när nu förslag om återremiss från flera håll framställts — hur ofantligt viktigt det är, att förslaget icke får falla utan att vi verkligen må komma att taga ett steg framåt emot målet. Jag skall därför be att få förorda sammanjämkningsförslaget.

Herr Alkman: Jag får säga att jag blev till det allra yttersta konsternerad, då jag för de ord jag nyss fällde av herr Trygger fick mottaga den beskyllningen, att jag skulle yttrat mig på ett sätt, som skulle ha neddragit tonen här i kammaren, som skulle

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

varit för herr Trygger själv förolämpande och som skulle ha riktat sig mot herr Tryggers heder.

Vad har jag då sagt? Jo, jag anförde i allra största korthet ett yttrande av herr Trygger i debatten lördagen den 6 maj 1916, i vilket yttrande det säges: »Vi däremot ha den uppfattningen, att om vi skulle säga ja till detta förslag och de vittgående krav, som dess antagande komme att föra med sig och som vi i så fall skulle få svårt att avvisa, vi just därigenom skulle föranleda ett avstannande av nykterhetsrörelsen.»

I anledning av detta yttrande gjorde jag den reflektionen att ett sådant avstannande av nykterhetsrörelsen icke gärna kunde äga rum på annat sätt, än att därigenom nykterhetsrörelsen nått sitt ändamål.

Jag har för övrigt icke sagt, att detta blott avsåge en förutsatt uppfattning hos första kammarens majoritetsparti, utan jag yttrade att säkerligen alla kammarens ledamöter härom kunde vara ense. Jag kan icke erinra mig hava fällt ett enda uttryck, som av herr Trygger rimligtvis kan uttolkas såsom någon beskyllning mot honom eller det parti, han tillhör, att vilja motverka nykterhetsrörelsen. Jag tror, att då det stenografiska protokollet kommer herr Trygger tillhanda, han skall finna, att denna min uppfattning är fullkomligt riktig. Jag vet i alla händelser, att det under inga förhållanden har varit min mening att fälla något nedsättande omdöme i denna del om herr Trygger.

Detta om detta. Såsom det nu blev, var det snarare herr Tryggers uttalande som blev — jag vill icke begagna det hårda ordet förolämpning — men bra nära en sådan mot mig, för att jag skulle, såsom herr Trygger visst upprepade ännu en gång, ha nedsatt tonen här i kammaren. Jag har den erfarenheten, att det är icke många som här i kammaren tillåta sig en så pass skarp personlig ton gent emot sina kolleger som herr Trygger, och icke minst av detta skäl betvivlar jag att herr Trygger är den lämplige mannen att i detta fall taga den ton, som herr Trygger nu tagit gentemot mig.

Vad beträffar den fråga, som jag indirekt tillät mig att i slutet av mitt anförande ställa till herr Trygger, nämligen vad anledningen var till att han icke gav besked i debatten häromdagen, får jag säga, att jag gladde mig över att åtminstone nu ha fått löfte, att ett sådant besked i framtiden kommer att ges.

Herr Hellberg: Jag har anledning att framhålla en annan sida hos den ärade majoritetschefen än den föregående talaren. För min del har jag alltid haft nöje av att föra en liten konversation med honom här i kammaren, och det är med mycket nöje jag även nu lyssnat till hans anförande.

Det är angenämt att konstatera, att han nu övergivit sin under senaste tiden länge och för många med en viss förvåning iakttagna tystnad, då viktiga frågor avgjorts, och då det kunnat väntas, att han skulle uttala sig. Men jag fann mig föranlåten att be om ordet, då han syntes mig tala med något stor ringaktning om de

demokratiska strömningarna i tiden. Han framhöll, att majoriteten naturligtvis ändå kommer att rösta efter sin övertygelse. Det tror jag också, däri är jag alldeles ense med honom. Men den ärade talaren vet själv mycket väl, att övertygelser icke äro så bergfasta, även de kunna vara i viss mån baserade på lerfötter. Han själv har givit ett prejudikat på den inverkan, som kan åstadkommas av dessa demokratiska strömningar, som han nu talade så nonchalant om. Vi minnas allesamman, att han i ett föredrag vid ett mycket uppmärksammat tillfälle betygade, att även hans parti ville smycka sin fana med demokratiens emblem. De kommo visserligen mycket fort ned igen, men vid det tillfället, jag talar om, voro de dock påfästade. Det kan upprepas. Jag uppger icke min förhoppning om, att herr Trygger och hans parti, om de demokratiska strömningarna bli tillräckligt starka, skola komma till just den övertygelsen som behövs för att rösta som vi vilja.

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

Herr Trygger: Med anledning av herr Alkmans yttrande vill jag nämna, att jag här antecknade, att herr Alkman fällde de orden, att jag och mitt parti skulle vara nöjda med, att nykterhetsrörelsen avstannade. Det var detta yttrande, jag vände mig emot. Jag ansåg det vara oberättigat att säga så och fann detta sätt att uttrycka sig innebära en förolämpning mot oss. Emellertid, har herr Alkman icke sagt detta, utan yttrat något annat, då ber jag om ursäkt, ty då har jag gjort honom orätt, och därmed må hela denna sak vara utagerad.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman! Jag ber att få till protokollet antecknat, att jag med den allra största tvekan går med på detta sammanjämkningsförslag. Jag tänker därvid på de många tusen ute i landet, som med mig dela den uppfattningen, att här begås alltför hänsynslösa ingrepp i den personliga friheten genom det förslag, som nu föreligger, och jag tänker också på de många näringsidkare på detta område, som genom detsamma bliva utsatta för mer eller mindre godtyckligt behandlingssätt. Jag blev ytterligare stärkt i min tvekan, då jag hörde, att genom ett antagande av nu föreliggande sammanjämkningsförslag ingen fred på detta område tycks stå att vinna, utan att striden kommer att fortfara, och att detta förklaras med nästan hänsynslös uppriktighet från nykterhetsvännernas sida.

Som frågan emellertid nu ligger, lär det väl ingenting tjäna till att göra något yrkande i saken, men då jag vet, att den uppfattning, som jag i detta hänseende hyser, delas av ofantligt många i vårt land, personer, för vilka jag hyser aktning och på vilkas omdöme jag sätter stort värde, har jag velat uttala detta.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Under senare delen av överläggningen hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhand-

Sammanjämkningsförslag ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m. (Forts.)

lingar övertagits av herr vice talmannen, vilken nu jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt samt vidare därpå att memorialet skulle visas åter till utskottet; och förklarade herr vice talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt memorial nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas memorialet åter till utskottet.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;
Nej — 29.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av återburet stipendium för utbildande av präst, förtrogen med finska språket, och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Lund m. m.,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Anslag till skriv- och ritbiträden åt bergmästarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 24 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för anställande av skriv- och ritbiträden hos bergmästarna.

Med föranledande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning hade utskottet i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, för beredande av skriv- och ritbiträdeshjälp åt bergmästarna, på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *A. Ekman, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, J. L. Widell, J. S. Almer, H. Anders-*

son i Skivarp, *K. V. Rydén*, *C. Persson* i Stallerhult och *A. Wiklund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Anslag till skriv- och ritbiträden åt bergmästarna. (Forts.)

Herr Ekelund: Herr talman, mina herrar! Då jag inte kunnat biträda det förslag, som utskottet här kommit till, skall jag be att med ett par ord få angiva skälen härför.

Jag anser visst, att det arbete, som nu i allmänhet åligger bergmästarna, är av den omfattningen, att det vore rättvist och lämpligt att det bereddes dem någon lättnad däri. Emellertid är det ju så, att Kungl. Maj:t nu har föreslagit, att det skulle beviljas ett förslagsanslag av 6,000 kronor för att bereda bergmästarna ersättning för deras kostnader för skriv- och ritbiträden. Men det är ju också så, att det tillkommer bergmästarna att uppbära vissa sportler, som äro förenade med deras tjänster, och det framgår av den kungl. propositionen, att dessa sportler visserligen utgöra varierande belopp, men dock i vissa bra distrikt gå till högst avsevärda belopp. Man kan icke förstå annat, än att dessa sportler just äro avsedda att utgöra ersättning åt bergmästarna för de kostnader, som de ådraga sig för vissa extra utgifter. Om bergmästarna skulle tillerkännas viss särskild ersättning för anställande av skriv- och ritbiträden, då kan man inte tänka sig annat, än att de icke skulle få behålla sportlerna. Men jag har icke — och i likhet med mig icke heller övriga reservanter i statsutskottet — kunnat finna annat än att ett indragande skulle vara i hög grad ofördelaktigt och därför icke velat vara med om att föreslå en sådan åtgärd. Nu säger statsutskottet i stället, att dessa sportler »i första rummet synas böra användas för sådana med tjänsten förenade utgifter, som ej bliva på annat sätt ersatta», och »att det belopp, varmed sportlerna kunna visa sig överstiga utgifter för skrivmaterialier, trycksaker, arkivariers vård samt kostnader för kontors- och arkivlokal — dock vad sistnämnda utgiftspost angår ej till högre belopp än 300 kronor — må tagas i anspråk för avlönande av skriv- och ritbiträdeshjälp». Men att inlåta sig på ett sådant förfarande, utan att den frågan blir på något sätt utredd — jag kan nämna, att förslaget framkom vid statsutskottets sista sammanträde — vore väl ett förfarande, som vore något alldeles nytt och för övrigt ganska egendomligt, och man kan ju inte alls veta, vilka konsekvenser det skulle föra med sig. Reservanterna hava därför icke velat vara med därom, och detta så mycket mindre som frågan om hela bergsstatens omorganisation är under utredning.

Just vid det förhållandet hava reservanterna icke kunnat ansluta sig till det förslag, som statsutskottet har framställt, och jag ber därför, herr talman, att för min del få yrka bifall till reservationen.

Herr Asplund: Herr talman! Den stora omtanke, som reservanterna och den föregående ärade talaren hava visat gentemot bergmästarnas privata ekonomiska intressen, torde möjligen kunna

Anslag till skriv- och ritbiträden åt bergmästarna. (Forts.)

befria mig från misstanken att av samma hänsyn hava tagit till ordna, då jag ju kommit till ett motsatt yrkande mot reservanternas, nämligen om bifall till utskottets förslag.

Det är visst icke meningen att här åstadkomma någon löneförhöjning, utan att befria bergmästarna från att personligen utföra det mindre kvalificerade skrivarbete, som medföljer den dagliga expeditionen, förandet av liggare m. m., och vilket gör, att de icke på långt när i tillräcklig utsträckning kunna ägna sig åt de viktigare uppgifter och de initiativ till bergsnäringens fromma, som de hava till sitt huvudsakliga uppdrag. För att visa, huru viktigt detta är, skall jag anhålla att få citera något ur ett cirkulär, som redan för tjugu år sedan av kommerskollegium utfärdades till bergmästarna angående deras tjänsteberättelser, vilket samtidigt visar på dessa särskilda uppgifter, som de hava. Det var med anledning därav, att tjänsteberättelserna huvudsakligen började innehålla endast redogörelser för gruvdriften, som kollegium avgav detta cirkulär, som sagt för tjugu år sedan. Det säges där bland annat: »Kungl. kommerskollegium har härigenom velat fästa eder uppmärksamhet därpå, att de berättelser rörande bergshanteringen inom edert distrikt, som årligen skola, jämte bland annat redogörelser för besiktigade gruvor, av eder till kollegium före utgången av april månad insändas, böra utgöras icke endast av tabeller, upprättade med ledning av de primäruppgifter, som skola läggas till grund för kollegii statistiska berättelser, och ett upprepande i texten av dessa tabellers slutsiffror, utan av redogörelser för bergshanteringens, ej mindre gruvhanteringens än även bruksrörelsens, utveckling och framsteg.

I sådant avseende bören I med uppmärksamhet följa hanteringen och meddela uppgifter om införande av nya arbetsmetoder, nya varuslag, som varda föremål för en mera omfattande tillverkning, större om- eller nybyggnader av verk och inrättningar m. m., som på hanteringen kan hava inflytande; börande dessa uppgifter kunna tjäna till ledning vid studiet av bergshanteringens utveckling och orsakerna därtill.»

Jag skulle vidare vilja nämna, att den, vilken såsom generaldirektör i kommerskollegium undertecknat detta cirkulär, Rikard Åkerman, torde giva cirkuläret en ändå större betydelse.

Det är givet att med den stora utveckling, som hanteringen under de sista tjugu åren tagit, behovet av att bergmästarna få tid att studera denna utveckling och följa och befrämja den vuxit mångdubbelt. Emellertid har ingen lättnad i deras arbetsbörda under denna tid beretts dem. Tvärtom är den tid, som bergmästarna numera kunna få härtill, betydligt mindre, därför att deras närmaste underordnade, gruvingenjörerna, hava så låg avlöning, 1,500 kr. i årslön, att de icke kunna tagas i bruk i avsevärd omfattning, utan måste för att uppehålla sig söka sysselsättning i enskilda företag. Därigenom få bergmästarna utföra allt det kvalificerade arbete, som åligger dem, ensamma eller så gott som ensamma. Och med den avlöning, däri även inberäknat sportler, som

Anslag till skriv- och ritbiträden åt bergmästarna. (Forts.)

bergmästarna hava, är det icke möjligt att avlöna skrivbiträden för att åtminstone kunna få slippa det mindre kvalificerade arbetet, som består av renskrivning och införande i en hel del liggare av uppgifter om gruvor och annat.

Nu hava reservanterna sagt, att ersättning för anställande av skriv- och ritbiträden icke bör beviljas annat än i sammanhang med indragande av bergmästarna tillkommande sportler. Ja, men det är just vad utskottsmajoriteten i sak har uttalat sig för, när den har föreslagit, att vid ingivande av räkningar för utgifterna för tjänsten sportlerna samtidigt skulle redovisas och att endast de utgifter för tjänsten, som därutöver kunna hava förekommit för en bergmästare skulle ersättas från nu ifrågasatta anslag. Vidare säga reservanterna, att det är en alldeles ny metod att kostnaderna för skriv- och ritbiträden skulle ersättas efter ingivna räkningar. Härtill vill jag anmärka, att redan före omorganisationen av yrkesinspektionen år 1912 hade riksdagen beviljat åt yrkesinspektörerna — dessa hava alltid ansetts jämställda med bergmästarna, då ju de också äro yrkesinspektörer för gruvdriften och därmed sammanhängande näringar, men därutöver hava de av mig förut omnämnda uppgifterna, som äro minst lika viktiga — för bestridande av kostnaderna för skrivbiträden och likartade utgifter, ävensom för hyra, uppvärmning, belysning och städning av expeditionslokalen ersättning mot redovisningsskyldighet av 1,500 kronor. Detta bibehölls vid omorganisationen av yrkesinspektionen 1912 och anslaget ökades vid 1916 års riksdag. I medeltal har en yrkesinspektör i ersättning för belysning, värme, städning och telefon 332 kronor 77 öre samt för hyra av ämbetslokal 532 kronor 50 öre, utgörande sammanlagt 865 kronor. Nu föreliggande förslag avser att begränsa bergmästarnas motsvarande utgifter till 300 kronor. Vad, därutöver är, får icke avräknas på sportlerna. Till skrivhjälp ha yrkesinspektörerna mellan 7- och 800 kronor vardera och samtidigt hava de för sitt biträde till det mera kvalificerade arbetet att anlita fullt avlönade assistenter och underinspektörer, medan vi bergmästare icke i någon nämnvärd utsträckning kunna använda oss av gruvingenjörerna, vilka, ifall de vore fullt avlönade, skulle kunna användas.

I realiteten ställer det sig på det viset, att först skola sportlerna till hela sin utsträckning användas till de utgifter i tjänsten, som här äro nämnda i utskottets yttrande. Först därefter erhålles en ersättning efter kommerskollegii särskilda beprövande i varje fall för den skrivbiträdeshjälp, som sportlerna icke räcka till att ersätta. Då jag inte kan finna annat än att det är ett gammalt förfaringssätt och det för övrigt icke kan anses, såsom den förste ärade talaren angav, föregripa omorganisationen av bergsstaten utan tvärtom underlätta densamma, det är nämligen nu *icke* fråga om anställande av fasta skrivbiträden utan endast att ersätta de utgifter enligt räkningar, som bergmästarna hava, varigenom tvärtom en för omorganisationen nyttig erfarenhet om det mindre kvalificerade arbetets omfattning skulle vinnas, och då det är av den allra

Anslag till skriv- och ritbiträden åt bergmästarna. (Forts.)

största betydelse icke för bergmästarnas personliga ekonomi utan för bergsnäringens behövliga tillsyn, anhåller jag, herr vice talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr vice talman! I likhet med de två föregående talarna anser också jag, att det är synnrligen starka skäl för att bergmästarna beredas lindring i deras skrivgöromål. Det kunde då förefalla att goda grunder talade för att bifalla det föreliggande utskottsbetänkandet, då ju utgifterna äro synnerligen ringa. Men i verkligheten är det en ganska betänklig sak, som utskottet föreslår. Det gäller nämligen ingenting mindre än att ge sig in på en helt ny avlöningsprincip. Det är visserligen inte så, som den siste ärade talaren antog, att vi menat, att det nya skulle ligga i att ersättningen skulle utgå efter vederbörligen styrkta räkningar. Det är icke däri, som det nya ligger, utan det nya ligger däri, att sportelinkomsterna skulle gå i avräkning på anslaget. Det är någonting, som hittills aldrig, såvitt jag vet, tillämpats på något område i statsförvaltningen. Och att nu ge sig in på något sådant, på grund av ett yrkande, som, såsom nyss upplystes, framställdes i statsutskottets plenum under pågående debatt utan någon som helst föregående utredning, förefaller mig synnerligen oförsiktigt och icke överensstämmande med den försiktiga klokhet, som riksdagen alltid iakttager, då det gäller nya löneregleringsprinciper.

Jag kan tillägga, att enligt uppgift, som jag mottagit, andra kammaren redan har bifallit reservationen, till vilken jag, herr vice talman, ber att få yrka bifall, varjämte jag yrkar avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 85, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Anslag till skriv- och ritbiträden åt bergmästarna. (Forts.)

Ja — 26;
Nej — 64.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gottgörelse till rådhusrätten i Luleå i anledning av dess befattning med vissa mål, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse, biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om befrielse för brännvinsförsäljningsbolagen från kommunal skattskyldighet.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrielse för de i 12, 14 och 15 §§ av förordningen angående försäljning av brännvin avsedda bolag från skyldigheten att erlägga kommunalutskylder.

Med föranledande av ifrågavarande, inom andra kammaren av herr *Bolander* väckta motion, nr 207, som hänvisats till bevillningsutskottet, hade utskottet i nu föredragna betänkande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser därom, att de i 12, 14 och 15 §§ av gällande förordning angående försäljning av brännvin omförmälda försäljningsbolag bleve befriade från skyldigheten att erlägga kommunalutskylder.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *K. G. Karlsson*, *Lyckholm*, *Antonsson*, *Jeansson* i Kalmar, *Knaust*, *Forssman* och *von Hofsten* förklarat, att de på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion, II: 207 av herr Bolander, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Friherre F l e m i n g: Herr talman, mina herrar! Som herrarna minnas, var denna fråga före även vid förra årets riksdag.

Motionären har framhållit, att detta skulle vara en nykterhetsfråga i så måtto, att till följd av den skatt, som utgår från bolagen, kommunerna skulle vara mera ivriga att inrätta försäljningsbolag, än fallet skulle bliva, om vinsten för kommunerna i form av kommunalskatt skulle bortfalla. Reservanterna hava i stället ansett, att detta icke är en nykterhetsfråga, utan en beskattningsfråga, och att då nu

Om befrielse för brännvinsförsäljningsbolagen från kommunal skattskyldighet. (Forts.)

staten uppbär inkomster från bolagen, det icke är mera än rättvist, att staten därför erlägger till kommunerna den skatt, som bör utgå till dem i enlighet med våra allmänna beskattningsprinciper. I synnerhet då den kommunala skattelagstiftningen nu är under omarbetande och man icke vet, hur det kommer att ställa sig med densamma, men möjligen kan förvänta, att staten kommer att bliva skattskyldig till kommunerna även på andra områden, har det synts reservanterna olämpligt att nu gå den vägen att skriva och bedja regeringen framlägga förslag om att bolagen skulle slippa betala skatt till kommunerna. Huvudsakligen av den orsaken, men då man därjämte icke anser, att detta är någon nykterhetsfråga, utan att nykterhetsseffekten blivit av motionären och utskottet betydligt överskattad, hava reservanterna icke kunnat gå med på utskottets tillstyrkande av motionen, och jag ber härmed att få förena mig med dem och sålunda yrka avslag på utskottets betänkande och bifall till reservationen.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Den föregående ärade talaren har förnekat, att detta skulle vara en fråga, som på något sätt berör nykterhetssaken, men jag undrar, om det därför har lämnats något skäl eller bevis. Känd sak är ju så god som vittnad, och man har väl det på känn, över allt där denna fråga kommer före i städerna, att dock kommunalskatten och åtskilligt annat, som därmed sammanhänger, inverkar på beslut om huruvida ett brännvinsbolag skall få finnas eller ej. Det finns ju flera särskilt i ögonen fallande exempel på att man har angivit som skäl, varför sådant bolag skulle inrättas, att det skulle bereda kommunen särskild inkomst.

Då nu denna kammare förut i dag har manifesterat sin nykterhetsvilja, sin vänlighet mot nykterhetssaken och önskat att verkligen komma ett långt steg framåt på denna väg, efter vad som uppgivits under debatten, så hoppas jag också, att kammarens majoritet måtte taga steget fullt ut och fullkomligt frigöra kommunerna från detta beroende av rusdrycksmedlen, på det att kommunerna också må kunna finna sig vara fria att använda det kommunala veto, som denna kammare velat inlägga i sitt beslut förut i dag. Om kammaren i sitt beslut går den av reservanterna inslagna vägen, skulle det i många fall hindra användningen av detta kommunala veto, som enligt det förut fattade beslutet skulle komma kommunerna till del.

Jag ber, herr talman, att få på det livligaste tillstyrka utskottets hemställan på de grunder, som utskottet och motionen angivit.

Herr Ericsson, Ollas: Ja, herr talman, trots den sena timmen anhåller jag att få säga några ord för att få göra ett tillägg till den siste ärade talarens framställning.

Det kan icke bestridas, att det är en stor lockelse för kommunerna att ha brännvinsförsäljningsbolag på grund av att de åtnjuta en ganska stor inkomst till följd av att bolagen äro skyldiga att betala kommunalskatt. Det fick man tydligt höra under debatten i

utskottet, och i övrigt visa förhållandena tydligt, att det är på det sättet. Dessutom är det så, åtminstone på vissa trakter, att man har brännvinsbolag i samhällen, som ligga tätt inpå varandra, vilket föranlett stora svårigheter för kontrollstyrelsen att indela trakten i kontrollområden. Bolagen ha legat så nära varandra, att de i stor utsträckning haft samma kundkrets.

Om befrielse för brännvinsförsäljningsbolagen från kommunal skattskyldighet. (Forts.)

Förutom att nu berörda skatt i viss grad negligerar riksdagens strävan, att göra kommunerna oberoende av rusdryckshanteringen föreligger sålunda här en oegentlighet, vilken framträder ännu skarpare, om man ser saken från statsekonomisk synpunkt. Nu när all vinst av bolagens verksamhet går till statsverket, är det ju tydligt, att det är en stor misshushållning, att bolagen ligga inpå varandra och konkurrera med varandra. Det är en massa styrelser och direktörer, som anställas och avlönas och som äta upp en stor del av den vinst, som borde gå till statsverket. Jag har kännedom om många sådana fall, där man skulle kunna indraga brännvinsbolag, vars rörelse, utan olägenhet kunde övertagas av ett angränsande dylikt bolag.

Det skulle således enligt mitt förmenande medföra en ökning av statsverkets inkomster i högst betydlig grad, därest det bleve en reglering i nyssnämnda riktning, men jag tror, att detta i de flesta fall kommer att möta stora svårigheter därest icke denna skattskyldighet borttages, som framkallar så stor lockelse för kommunerna att ha bolagen kvar. Jag ber således, herr talman, även jag att få yrka bifall till utskottets skrivelseförslag.

Herr Karlsson, K. G.: För min del kan jag icke underlåta att i huvudsak betrakta detta som en skattefråga. Men lika litet som reservanterna i reservationen förklarat, att den är fullständigt utan betydelse i nykterhetsavseende, lika litet vill jag säga detta, men å andra sidan anser jag denna betydelse vara så pass underordnad, att man icke har någon anledning att gå brådstörtat till väga.

Det förefaller mig, att då man så nyligen beslutade att indraga brännvinsförsäljningsmedlen till statsverket, varav ju är en följd, att detta slags medel ingå med, som reservanterna säga, för varje år minskade belopp till kommunerna, det väl ändå är skäl att låta minskningen av kommunernas inkomster gå så småningom och successivt. Motionären hade åtminstone tänkt sig, att man skulle taga denna sak ganska lugnt, och hade föreslagit, att minskningen skulle äga rum efter en fallande skala, som sammanföll med de brännvinsmedels minskning, som komma städerna till godo. Härom säger utskottet, att det är för långsamt, och att man bör gå snabbare tillväga.

Om man nu betraktar frågan som en skattefråga, anser jag för min del, att så länge det finns bolag, det är en helt naturlig sak, att de äro skattskyldiga till den kommun, där de driva sin verksamhet. Men även om det skulle gå så, som det för någon tid sedan var fråga om här i kammaren, att staten genom sina särskilda organ

Om befrielse för brännvinsförsäljningsbolagen från kommunal skattskyldighet.
(Forts.)

skulle övertaga försäljningen, så har ju kommunalskattekommittén, som vi omnämna här i reservationen, i sitt betänkande, vilket nu blivit färdigt, efter vad jag hört — jag har icke haft tid att själv taga del därav — upptagit principen, att staten skall betala skatt för verksamhet, som den driver inom en kommun. Då kan man väl åtminstone vänta, till dess att man får tillfälle att pröva denna princip i samband med en kommande Kungl. Maj:ts proposition, då man kan taga upp även denna fråga till avgörande.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Larsson, Jacob: Jag undrar ändå, om reservanternas uppfattning, att denna fråga skall bedömas ur samma synpunkt som spörsmålet om statens kommunala skattskyldighet, är riktig. Det är visserligen sant, att bolagens hela vinst tillfaller statsverket, och på denna grund har man velat göra gällande, att det egentligen är ett statens försäljningsmonopol, som utövas genom de kommunala bolagen. Men är det icke i alla fall en högst väsentlig skillnad? Den kommunala skattskyldighet, som kan komma i fråga för statens egendom eller statens inkomst, är naturligtvis skattskyldighet antingen för statens fastigheter eller för inkomst av statens affärsdrivande verk eller andra sådana statsinstitutioner, vilka hava att fylla ett bestämt statsändamål. Men vad är det fråga om här? Bolagens inkomster äro indragna till statsverket. Detta har icke skett i något fiskaliskt syfte eller för att fylla något statsändamål, utan det har skett för ett alldeles speciellt ändamål, nämligen för att frigöra kommunerna från beroende av rusdrycksmedlen. Det är således i ett alldeles speciellt syfte, som den bestämmelsen är träffad, att bolagen icke få behålla någon vinst utöver den till 5 % begränsade utdelningen på aktiekapitalet. Och varför bör man här kunna gå motionärens önskemål till mötes? Jo, därför att icke ett enda bolag kommer till stånd i en kommun, utan att initiativet tages inom kommunen. Det beror således helt och hållet på kommunen själv, om inom en kommun brännvinshandeln skall upplåtas åt ett bolag. Detta är, förefaller det mig, ett avgjort talande skäl. Vill kommunen tillstyrka upplåtande av försäljningsrätten åt ett inom kommunen bildat bolag, bör det ske med öppna ögon för att kommunen icke kan påräkna någon skatteinkomst av bolagets vinst. Det är däri, som den omnämnda nykterhetseffekten ligger, att de kommunala myndigheterna ställas inför det spörsmålet, om de utan utsikter till skatteinkomster av bolagen vilja medgiva upplåtande av försäljningen inom kommunen åt ett bolag och därigenom ådraga kommunen alla de olägenheter, som brännvinsförsäljningen medför, och de utgifter i fråga om fattigvård och mera sådant, som kunna sammanhänga med denna rörelse. Det är min bestämda övertygelse, att om man tager bort kommunernas rätt att beskatta bolagens inkomster, de kommunala myndigheterna skola betänka sig mer än en gång, innan de gå med på att tillstyrka försäljningsrättighets upplåtande åt ett bolag.

Om befrielse för brännvinsförsäljningsbolagen från kommunal skattskyldighet.
(Forts.)

Denna betänksamhet tror jag kan vara mycket, mycket nyttig för en massa kommuner.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Forssman: Herr vice talman! Såväl den siste ärade talaren som herr Ollas Ericsson hava velat göra gällande, att kommunernas skattehunger skulle vara den bestämmande faktorn, då det gäller för kommunerna att avgöra, om de vilja hava systembolag inom sitt område eller ej. Jag tror emellertid icke, att detta är förhållandet. Jag tror icke, att detta kommunernas skatteintresse spelar en så avgörande roll, då det gäller att fatta beslut, huruvida kommunen skall hava systembolag eller ej. Det finns ett annat intresse, som är knutet till tillvaron av brännvinsbolag inom kommunerna. Det är nämligen så, att lanthandeln i övrigt gärna drager sig till de samhällen, där lantmännen på samma gång kunna fylla sitt behov av spirituosa. Det är ju givet och klart, att det för köpmännen inom en kommun är av allra största vikt att få så många kunder som möjligt. Och den synpunkten spelar säkerligen väl så stor roll som skattesynpunkten.

Herr Ollas Ericsson sade nu, att kommunernas begär att få skatter föranlett, att det blivit så många brännvinsbolag, och att de kommit till stånd i varandra så närbelägna samhällen, att det till och med vållat svårigheter att utstaka kontrollområdena. Med anledning härav skall jag be att få nämna, att jag fått den upplysningen, att det varit Kungl. Maj:ts mening, att till denna riksdag komma in med en kungl. proposition om reglering av antalet systembolag just för att undvika, att onödigt många sådana skola få existera.

Jag kan således icke finna, att de skäl, som nyss anförts av herrar Larsson och Ollas Ericsson, äro bindande för att man här skall gå motionärens önskan till mötes, varför jag, herr vice talman, anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen i enlighet med förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu förevarande betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 31 och godkänner den vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Om befrielse för brännvinsförsäljningsbolagen från kommunal skattskyldighet. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;
Nej — 34.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, angående användande av riksbankens vinst för år 1916;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt förre stationskarlen vid statens järnvägar C. O. Grann jämte en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt maskinisten vid mynt- och justeringsverket P. O. Åkerblom;

nr 31, i anledning av väckt motion angående årligt understöd åt poststationsföreståndersken Hilma Henrika Löfroth;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ i lagen den 18 september 1903 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium; samt

nr 35, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om visst bidrag till utgivande av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström från äldsta tid till våra dagar».

Vad utskottet i dessa memorial och utlåtanden hemställt bifölls.

Avgåvos och hänvisades till andra särskilda utskottet följande motioner:

nr 144, av herr *Rooth*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av fögderiförvaltningen och löneregler för tjänstemännen därstädes m. m.;

nr 145, av herr *Kvarnzelius* m. fl., i anledning av samma proposition; samt

nr 149, av herr *Rosén*, i anledning av samma proposition.

Herr *Bruce* avlämnade en av honom och herr *Bergqvist* undertecknad motion, nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av och löneregleringen för överintendentsämbetet samt angående länsarkitekter m. m.

Denna motion hänvisades till första särskilda utskottet.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet motionerna:

nr 147, av herrar *Wickman* och *Waldén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbanebyggnader i Norrland; och

nr 148, av herr *Magnusson, Gerhard*, i anledning av samma proposition.

Herr *Hult* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter m. m. från Kungsörs kungsladugård i Västmanlands län.

Denna motion hänvisades till jordbruksutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande kungl. propositioner:

nr 233, angående anvisande av medel för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 303, angående täckande av överbetalning å reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1916;

nr 308, angående statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner;

nr 309, angående förvärvande för statsverkets räkning av fastigheterna nr 13 och 14 i kvarteret Norrtälje i Stockholm;

nr 312, angående uppskov med slutförande av undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg;

nr 314, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Per Viktor Sjögren från Ledbergs socken m. fl.; samt

nr 315, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 302, angående viss ändring i villkoren för överlåtande till staden Falkenberg av Falkenbergs tullbro; och

nr 304, angående anslag till lantbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 307, angående beredande av lokal för den föreslagna byggnadsstyrelsen m. m.

Upplästes och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse nr 310, till riksdagen med tillkännagivande att framställning angående beviljande av medel såsom bidrag till uppehållande av internationell patrulleringstjänst i norra Atlanten m. m. icke kommer att föreläggas riksdagen; och skulle underrättelse om denna skrivelses innehåll genom utdrag av protokollet delgivas statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 311, angående tilläggspension åt fullmäktigen i riksbanken, filosofie doktorn Sixten Gabriel von Friesen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 313, med förslag till förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av gemensam tvättinrättning för Norra skånska infanteriregementet och Vendes artilleriregemente;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svenska Röda korset för bestridande av utgifter för dess hjälpkommittés byrå i Stockholm;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av reparationsarbeten å strandskoningen utmed Ångermanälvens strand vid Norrlands trängkårs kasernetablissemang i Sollefteå;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda avlöningsförmåner för den vid marinens flygväsende tjänstgörande personalen;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg jämte en i ämnet väckt motion;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av en svensk kyrka i Kristiania;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av kammarkollegiets arbetskrafter;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa utskylder för det brittiska beskickningshuset i Stockholm;

nr 100, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fortsättande av längdbanan genom Bohuslän från Skee till Svinesund;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av tre boställshus vid Näsets station å statens järnvägar;

nr 102, i anledning av väckta motioner om anslag till utredning av frågan om anordnande av ångfärjeförbindelse mellan Kalmar och Färjestaden; samt

nr 103, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en ångfärjeförbindelse mellan Göteborg och Fredrikshamn.

Justerades sjutton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,39 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Mårten Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 297, angående krigstidshjälp under år 1917 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor m. fl.;

nr 300, angående krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan;

nr 305, angående anslag till ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister m. m.;

nr 306, angående inlösen av besittningsrätten till kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms stad och län;

nr 316, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6, 9, 11, 18, 19, 20, 25 och 30 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;

nr 317, angående understöd åt avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons minderåriga barn;

nr 318, angående pension å allmänna indragningsstaten åt arbetsförmannen vid krigsskolan C. W. Johanssons änka Anna Greta Johansson;

nr 319, angående pension åt skomakeriarbetaren vid Svea livgardes intendenturverkstäder Frans Gustaf Storms änka Mathilda Elisabeth Storm, född Jonsdotter;

nr 320, angående pension åt kokerskan vid Karlskrona grenadjärregemente änkan Sofia Petersson, född Israelsson;

nr 321, angående understöd åt fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka och minderåriga barn;

nr 322, angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst;

nr 323, angående inlösen för statsverkets räkning av generalstabens officerskårs stalletablissemang i Stockholm;

nr 324, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 325, angående årligt understöd åt vice kommissionslantmätaren A. E. O. Modée;

nr 326, angående förvärvande av vissa fastigheter för telegrafverkets räkning i Filipstad och Göteborg samt utvidgning av telegrafverkets verkstad i Nynäshamn m. m.;

nr 328, med förslag till förordning angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 329, med förslag till ny utgiftsstat för postsparbanken m. m.;

nr 330, angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst; samt

nr 331, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 7, 8 och 10 §§, 34 § 2 mom., 36 § 2 mom. och 47 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Justerades protokollen för den 27, den 28 och den 30 nästlidne april.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om ändring av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckt motion om upphävande av stämpelskatten å inrikes växlar;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 34, i anledning av andra kammarens återremiss av utskottets memorial nr 32, avgivet i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12 angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande och åtgärder mot användande av papp eller konstläder vid tillverkning av skodon;

nr 17, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående användandet av s. k. förtyngningsmedel vid beredning av läder; samt

nr 18, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion angående beredande åt boställsinnehavare vid statens järnvägar av tillgång till tvättstuga.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens järnvägar tillhöriga markområden vid Gnesta;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av telegrafverkets medel till Sveriges rikstelefonisters vilohemsförening;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för revisorn hos telegrafstyrelsen J. C. Lundgren att för ålderstilläg å lönen tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för tillämpningen av gällande förfoganderättslag i fråga om industriella råvaror o. d.; samt

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 120, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 20 kap. 2 § strafflagen;

nr 121, i anledning av väckt motion om ändring i 3 § av lagen den 13 juni 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande av barnmorska;

nr 122, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t om vidtagande av lagstiftningsåtgärder till förstärkt skydd gentemot för samhället farliga återfallsförbrytare;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till kronoombud vid vissa ecklesiastika boställssyner;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910;

nr 126, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av sådan bestämmelse i strafflagen, att kupering av hästar betraktas såsom straffbart djurplågeri;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i och tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter; samt

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild bestämmelse att tillsvidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser

dels till Konungen:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grun-

der för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt förre stationskarlen vid statens järnvägar C. O. Grann jämte en i ämnet väckt motion;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt maskinisten vid mynt- och justeringsverket P. O. Åkerblom;

nr 140, i anledning av väckt motion angående årligt understöd åt poststationsföreståndersskan Hilma Henrika Löfroth;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ i lagen den 18 september 1903 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs; samt

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

dels ock till fullmäktige i riksbanken, nr 137, angående användande av riksbankens vinst för år 1916.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 505, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av herr Bäcklunds m. fl. motion, nr 276, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad ställning för vissa i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande; samt

nr 507, med delgivning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av herr Björlings m. fl. motion, nr 309, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av allmän semester för arbetare.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 88—103.

Herr *Wrangel* väckte en motion, nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.

Motionen hänvisades till lagutskottet.

Greve *Lagerbjelke* avgav en motion, nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens fondmedel.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 297, angående krigstidshjälp under år 1917 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor m. fl.; samt

nr 330, angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande kungl. propositioner:

nr 300, angående krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan;

nr 305, angående anslag till ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister m. m.;

nr 323, angående inlösen för statsverkets räkning av generalstabens officerskårs stalletablissemang i Stockholm;

nr 326, angående förvärvande av vissa fastigheter för telegrafverkets räkning i Filipstad och Göteborg samt utvidgning av telegrafverkets verkstad i Nynäshamn m. m.; ävensom

nr 329, med förslag till ny utgiftsstat för postsparbanken m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 306, angående inlösen av besittningsrätten till kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms stad och län; samt

nr 324, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet följande kungl. propositioner:

nr 316, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6, 9, 11, 18, 19, 20, 25 och 30 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattnig av socker; samt

nr 331, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 7, 8 och 10 §§, 34 § 2 mom., 36 § 2 mom. och 47 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 317, angående understöd åt avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons minderåriga barn;

nr 318, angående pension å allmänna indragningsstaten åt arbetsförmannen vid krigsskolan C. W. Johanssons änka Anna Greta Johansson;

nr 319, angående pension åt skomakeriarbetaren vid Svea livgardes intendenturverkstäder Frans Gustaf Storms änka Mathilda Elisabeth Storm, född Jonsdotter;

nr 320, angående pension åt kokerskan vid Karlskrona grenadjärregemente änkan Sofia Petersson, född Israelsson;

nr 321, angående understöd åt fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka och minderåriga barn;

nr 322, angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst; ävensom

nr 325, angående årligt understöd åt vice kommissionslantmätaren A. E. O. Modée.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 328, med förslag till förordning angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, blev denna proposition på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse nr 117, till Konungen i fråga om införande av förbud mot plockning av lingon före viss tid.

Justerades tretton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,53 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.